

REMOTE CONTROLLED
- How TV Affects You and Your Family
by Joe L. Wheeler

Izdavač
SG-Vili, Beograd

Prevod
Svetlana Stamenov Rašeta

Lektura
Tatjana Samardžija

Dizajn korice
Vladimir Jajin, vladart@eunet.yu

Tehnička priprema
Dragan Ranković

Štampa
Grafeks, Beograd

Distribucija
064/149-6035

Tiraž 500

Format
205 x 150 mm

ISBN 978-86-85375-38-5

DALJINSKI KONTROLISANI

kako televizija utiče na vas i vašu porodicu

Džo L. Viler

*Hristos je znao da čovek ne može da živi samo od hleba.
Ako nema duhovnog života, ako nema ideala lepote,
čovek će da tuguje, umreće, poludeće, ubiće se
ili će se prepustiti paganskim sanjarima.*

F.M. Dostojevski

*Televizija je anestetik
za patnju modernog sveta.*

Astrid Alauda

SADRŽAJ

Predgovor 9

1. deo – ŠTA SMO POSTALI

1. Bezi na duši	13
2. Svet koji me plaši	16
3. “Dete je otac čoveka”	25
4. Šta tinejdžeri slušaju i gledaju?	32
5. Kreativnost i um	37
6. Rasipanje najvećeg dara: vremena	44
7. Pušenje, droga i alkoholizam	48
8. Seksualnost i okultizam	52
9. Tri nevažeca čeka: reklame, vesti i jezik	59
10. Medijski rat između dobra i zla – nema sukoba	68
11. Dugačak krvavi trag – nasilje u Americi	78
12. Da li zaista jedino vredi pobediti?	96
13. Razvod – uništeni raj	100
14. I, kakvi su rezultati?	106

2. deo – ONO ŠTO MOŽEMO DA URADIMO

15. Jednom davno – kada smo još uvek imali detinjstvo	118
16. U kom pravcu krenuti?	125
17. “Ni Bog ih ne može ubiti”	144
18. Zapostavljena osobina: kreativnost	147
19. Učiteljevih osam magičnih reči	151
20. “Nemoj tiho na počinak poč”	158
Zaključak	166
Beleške	169

PREDGOVOR

Gde god danas da pogledamo, ljudi su zabrinuti – zabrinuti kao nikada do sada.

Možda je to zato što postepeno tonemo u najozbiljniju ekonomsku depresiju od 1929. godine.

Možda je to zato što se ispostavlja da taj novi i mirni svetski poredak, za koji smo mislili da je stigao sa rušenjem Berlinskog zida i uklanjanjem Gvozdene zavese, predstavlja sve drugo osim onoga za šta su ga neki uzimali.

Možda se to dešava zato što nam sve više kriminala i nasilja na našim ulicama oduzima sigurnost i slobodu.

Možda je to zato što sve više nacija i pojedinaca zapada u nepodnošljivo dužničko ropstvo.

Možda je to zato što sada počinjemo da shvatamo koliko grešaka ima i u najnaprednijim obrazovnim sistemima.

Možda je to zato što se vraćanje prava ženama izmetnulo u svoju suprotnost, što je dovelo do propasti braka i onoga što nazivamo *dom*, kao i slabljenja muškaraca sa svim pratećim posledicama. U modernom društvu ima sve manje pravih očeva, i upravo sada osećamo ozbiljne posledice te pojave. Otac se sada ili sam sklanja u stranu ili ga tamo gurnu, a žene pokušavaju da urade nemoguće: da budu i majka i otac, i da brinu o deci i imaju karijeru, da pružaju čvrstu, mušku ljubav i onu nežnu majčinsku, da štite od spoljnih teškoća i čuvaju unutrašnji duševni mir svoje porodice. Ostaje da se vidi da li ovo nemoguće stanje može da se popravi pre nego što naše društvo samo sebe uništi.

Možda je to zato što nam je – pošto manje čitamo i razmišljamo, i ređe idemo u crkvu, zajedno sa naginjanjem društva ka okultnom – teško da dođemo do bilo kakvih ideoloških temelja, i što osećamo da se temelji društva ljuljaju pod nama.

Možda je to zato što nam, bez Više sile u našem životu, život sve više postaje prazan, besmislen, bezvredan, bezukusan i besciljan.

Možda je to zato što nam sve učestaliji nemiri koji izbijaju svuda po svetu pokazuju da je zid koji razdvaja civilizaciju od divljaštva daleko tanji nego što smo mislili. Jasno je da i omanja pukotina može dovesti do nezamislivog nasilja, okrutnosti, smrti, uništavanja, masovne pljačke – pred čim bi policija i građanske vlasti bile nemoćne.

Možda je to zato što sada shvatamo da samo čudo može da spase našu izmučenu planetu – da sve složeniji društveni problemi i ekološko zagađenje predstavlja tako veliku pretnju da ne možemo da uradimo ništa drugo osim da zurimo u nju sleđeni od straha.

Možda je to zato što smo mi – svi mi – i kolektivno i pojedinačno, i posredno i neposredno, *doprineli* nastanku ovakvog društva, koje sada preplavljuje plima koju smo sami izazvali... i dok nas usisava vrtlog, čeznemo za Gospodarem koji bi rastavio vode i spasao nas od nas samih.

Bez obzira na to da li neki od ovih razloga – ili svi oni – leže u osnovi naše zabrinutosti, stvarnost izgleda ovako: zabrinutost nikada do sada nije bila veća.

Da nije te vike po celoj planeti, ova knjiga nikada ne bi bila napisana.

1 deo:

ŠTA SMO POSTALI

SVET KOJI ME PLAŠI

Kada se osvrnem na svoje detinjstvo, uveren sam da je bilo srećno. U sredini u kojoj nije bilo elektronskih medija, mogao sam da odrastam postepeno, prirodnim tokom. Mogao sam da sanjam, jer sam imao veliku prednost – *tišinu* – koju današnja deca tako često nemaju. Upravo tih davnih dana naučio sam da cenim osamu i priliku da razgovaram sa svojim unutrašnjim bićem.

Kako sam samo voleo da nam majka čita naglas, da satima recituje pesme i kazuje zanimljive priče! Imao sam jedva pet godina kada sam otkrio magiju štampane reči. Išao sam za svojom strpljivom majkom – koja je bila kod kuće zbog mene, tokom celog mog detinjstva – čitajući joj naglas delove iz knjiga svojim piskavim detinjim glasom. Ona, pak, ni u jednom trenutku nije gušila moju radoznalost!

Mnogo godina kasnije, moj sin i ćerka rodili su se u veoma drugačijem svetu. Nedugo posle Gregovog rođenja, kupili smo naš prvi televizor – onog vikenda kada je izvršen atentat na predsednika Džona F. Kenedija. Kao i hiljade drugih pobožnih roditelja, kupili smo televizor sa najboljim namerama i želeli smo da kontrolišemo njegovo korišćenje. Tek kasnije smo shvatili da taj mali sivo-zeleni ekran menja samu osnovu našeg života. U početku smo bili krajnje selektivni, ali smo postepeno proširivali listu programa prihvatljivih za gledanje, dok konačno nismo shvatili da na taj način ugrožavamo duhovnu i moralnu dobrobit nas i našeg sina.

Aleksandar Poup (Alexander Pope) dobro je opisao ovaj proces u svom besmrtnom epigramu:

“Porok je neman koja izgleda tako strašno,
Koju moraš videti da bi je mogao mrzeti;
Ipak, ako je gledamo često, postaje nam bliska,
Prvo je trpimo, pa simpatišemo, a onda prigrlimo.”

Toliko mnogo njih, baš kao i mi, iz najboljih namera kupi svoj prvi TV aparat, pa onda prvi video ili DVD-čitač. “Gledaćemo samo vesti, dokumentarce, obrazovni, književni i inspirativni program, kao i emisije o prirodi.” Međutim, gotovo neizbežno, kontrola počinje da popušta. Svaka emisija ili film koji dodamo toj listi izgleda tako nevino – i zasigurno nimalo lošije od njihovog prethodnika. Na taj način, čak i oprezna porodica može vremenom da stigne do programa sa vulgarnim izražavanjem, nemoralom i scenama nasilja, a da nikada ne shvati da je stalno izlaganje medijima *postepeno* zamagljivalo linije razdvajanja između dobra i zla.

Malo ljudi zaista zastane da bi razmišljalo o tome šta su zapravo um i srce. Kao što smo zapazili, postajemo ono čemu se neprekidno izlažemo. Svako životno iskustvo je zabeleženo “objektivom kamere” na “arhivskom disku”. Svaki razgovor sa bratom,

“U tkivu vašeg uma zabeleženo je i uskladišteno milijarde milijardi sećanja, obrazaca navika, nagona, umeća, nezamislivo finih proračuna, želja, nada i strahova, zvuk šapata koji ste čuli pre 30 godina, ushićenje koje nikada niste doživeli, ali ste ga neprestano zamišljali, složena struktura nekog mosta, tačan pritisak jednog prsta na jednu žicu, tok hiljada različitih partija šaha, precizna kontura usana, jednačina, nijanse tuge i radosti, lica nebrojenih stranaca, miris nečije bašte, molitve, pesme, šale, melodije, račun, nerešeni problemi, davno prošle pobede, strah od smrti i doživljaj Božije ljubavi, pogled na travku i pogled na nebo ispunjeno zvezdama.”⁵

sestrom, majkom, ocem, učiteljem, sveštenikom, voljenom osobom, prijateljem, sve pročitane knjige i časopisi, sve odgledane televizijske emisije i filmovi, svi odslušani tekstovi pesama sa radija i vokmena, svi koncerti, pozorišni komadi i predstave koje smo posetili, sva predavanja u školi, sva napisana i dobijena pisma, sva mesta na koja smo putovali i prizori koje smo videli na putu – sve je to um verno zabeležio. Ako sumnjate u ovo, saslušajte neku staru osobu koja je u stanju da ponovi živopisne “video zapise” scena iz detinjstva od pre 60 ili 70 godina. Sećanje je pomalo “prašnjavo” zbog proteklog vremena – ali je tu.

Možda najznačajniji intervju za života Rolanda Hegsteda (Roland Hegstad) zapisan je u njegovoj moćnoj maloj knjizi *Mind Manipulators (Manipulacija umom)*:

“Jedno od najfascinantnijih otkrića naučnika koji prave mape ljudskog uma je otkriće neuronskih puteva povezanih sa memorijom u našim temporalnim režnjevima... Nedavno sam proveo nekoliko sati u razgovoru sa dr Vajlderom Penfildom (Wilder Penfield), bivšim direktorom svetski poznatog Neurološkog instituta u Montrealu (Penfild je kasnije bio profesor neurofiziologije na Univerzitetu Mekgil). Upravo su studije dr Penfilda otkrile te datoteke pamćenja koje dopiru do najranijeg detinjstva. Koristeći sondu koja električnom strujom stimuliše tkivo mozga, dr Penfild je *pokrenuo živa sećanja davno zaboravljenih iskustava*. Bilo je to, kazao je, kao da se pokrenuo deo filmske trake unutar mozga.

Dr Penfild mi je rekao da je ovaj metod primenio na jednoj mladoj ženi koja je patila od epilepsije. Kada je stimulisao neku tačku na površini kore njenog mozga, ona je čula orkestar koji svira. Začudo je upitala da li je muzika bila sprovedena u operacionu salu. Kada je dr Penfild isključio električnu sondu, muzika je prestala. Svaki put kada bi pustio struju i stavio iglu sonde na isto mesto, orkestar je iznova zasvirao, a žena je to slušala u onom prvobitnom obliku, od solo do horskih deonica, kao što je to čula godinama ranije. Čak je ponovo doživela uzbuđenje koje

je osećala dok je sedela u dvorani. Celokupno izvođenje bilo je detaljno zapisano u mikroskopskim ćelijama njenog uma.

Značajna činjenica koju bi ovde trebalo da primetimo jeste da su događaji kojih ne možemo da se prisetimo ipak zabeleženi – kao na filmskoj traci – i to u našem umu. Svaka TV emisija, svaka pesma sa radija, svaka poruka sa bilborda, svaka pročitana knjiga i časopis, svaka osoba koju smo posmatrali, svaka sumnja koju smo gajili, svaka izgovorena reč – sve se nalazi tamo, a *sve nesvesna sećanja – ukupan zbir svega što je arhivirao naš um – čine našu ličnost, onakvu kakva je danas i kakva će biti sutra.*”⁶

Zaista je pravo čudo kako se ova ogromna živa biblioteka zapisa pretvara u svakodnevno ponašanje. Dok smo bili bebe, nismo bili isprogramirani ni za šta osim za nasleđene sklonosti. Međutim, kako godine prolaze, sve više smo pod uticajem svoje “biblioteke”. Primećujemo da nam je veoma teško da odstupimo od onoga što jesmo i što smo bili u prošlosti. Dokle god živimo postojaće mogućnost za promenu, ali to zavisi umnogome od toga kakve nove informacije skladištimo u naš “glavni računar” svakog dana, ili, kako bi pisac K. S. Luis rekao, od belega koji se i dalje utiskuju u našu dušu.

Od kada sam pročitao ove dve moćne izjave dr Penfilda i dr Džejmisa, mnogo pažljivije biram šta ću da gledam i slušam. Sada prvo sebi postavim pitanje: “Da li želim da ovo bude u mojoj memoriji do kraja mog života?”

Sve ovo ćemo doživeti još ozbiljnije kada shvatimo da ono što dolazi do nas putem elektronskih medija u velikoj meri zaobilazi “cenzuru” našeg uma. Dr Erik Peper (Eric Pepper) formulisao je taj problem na ovaj način: “Veliki problem sa televizijom je taj što preko nje informacije u velikoj meri ulaze u naš um tako da mi na njih i ne reagujemo. One odlaze direktno u centre za pamćenje –

“Muke Strašnog suda nisu ništa gore od muka koje sami sebi stvaramo time što po navici oblikujemo naš karakter na pogrešan način. Kada bi mladi samo mogli da shvate kako će brzo njihove navike oblikovati njihovu ličnost, obratili bi više pažnje na svoje ponašanje i svoje izbore dok su još u godinama kada se razvijaju. Mi tkamo svoju sopstvenu sudbinu, dobru ili zlu, a ta se tkanina nikada ne može oparati. Svaki naš kontakt s vrlinom ili porokom ostavlja neizbrisivi trag. Pijani Rip Van Vinkl u Džefersonovom pozorišnom komadu⁷, izvinjava se za svaki novi propust govoreći: Neću to uračunati ovaj put! Dobro, on to ne mora da računa, i Neko ljubazan na Nebu ne mora to da računa; ali, i pored svega, to jeste uračunato. Duboko u njegovom umu, u nervnim ćelijama sve to je upisano i sačuvano, da bi bilo njegov protivnik kada dođe sledeće iskušenje. U strogo naučnom smislu, ništa što učinimo ili doživimo nije izbrisano.”⁸

Pedagozi tvrde da više od polovine od onoga što naučimo u toku života usvajamo još pre polaska u osnovnu školu. U tom periodu primamo pravu bujicu informacija. Nikada u svom životu nećemo tako žudno tragati za znanjem kao što smo to činili u detinjstvu. Nikada nećemo učiti i usvajati znanja takvom brzinom.

a mi kasnije reagujemo na njih i ne znajući na šta reagujemo. Mi često radimo određene stvari i ne znajući zašto, ne znajući šta nas je pokrenulo na to.”⁹

Ovo je zaista zastrašujuće doba za odgajanje dece. Pre početka šezdesetih godina, roditelji su u velikoj meri mogli da nadgledaju prilaze umu i srcu njihove dece. Televizija je to dramatično promenila jer ona predstavlja širom otvorena vrata za pristup u većinu domova na planeti. Deca mogu da imaju normalno detinjstvo ako njihovi roditelji imaju najveći uticaj u ranim godinama njihovog života. Međutim, kada dozvole *strancu* da uđe u njihov dom, strancu nad kojim nemaju kontrolu, strancu koji dolazi na samo jedan pritisak na dugme – taj čin sve menja.

Poznato je, na primer, da se tokom tih prvih godina može brzo ovladati i najsloženijim jezikom, i to sa nekoliko njih.

Tokom ovih važnih ranih godina, “razapinju se jedra” za život. Jednom postavljeni obrasci kasnije se teško mogu promeniti. Shvatanja o tome šta je ispravno a šta pogrešno jasno se ustanove tokom ovih predškolskih godina, i srećan je onaj đak prvak koji je utemeljen na čvrstim moralnim i etičkim principima.

Kada je u pitanju dobrobit deteta, tragično je to da je, uporedo sa ulaskom medija u naše domove, rastao i broj porodica u kojima su oba roditelja zaposlena. Sve manji broj majki je kod kuće sa predškolskom decom. Umesto toga, dete se prepušta dadiljama ili predškolskim ustanovama – među kojima je malo savesnih i bogobojaznih, koji sa ozbiljnošću i strahopoštovanjem shvataju svoju ogromnu odgovornost da pomognu u usađivanju zdrave životne filozofije i razvijanju ispravnih obrazaca ponašanja kod dece.

Pitanja dolaze tako velikom brzinom i u tako ogromnom broju da i kod najstrpljivijih roditelja dolazi do “preopterećenja strujnog kola”. Kako se dobro sećam dana kada je moj sin Greg reagovao na moju nestrpljivu izjavu da me ostavi na miru – posle jednog pitanja koje je postavio 101 put zaredom – sa odgovorom koji niko u nasoj porodici nikada nije zaboravio: “Pitanja mi pomažu da saznam stvari!”

Ali kada roditelji nisu intenzivno sa detetom tokom ovih prelomnih godina, šteta za um i dušu će biti velika. Malo vaših zamjenika će imati strpljenja i vremena da nežno odgaja ovaj osetljivi cvet kako se njegove latice ne bi povredile. TV ili video suviše če-

“Nije važno koliko su loši uticaji mali, jer njihovo združeno dejstvo tera čoveka od Svetlosti u Ništavilo.

Mržnja nije ništa efikasnija od kockanja, ako kockanje može da postigne isti cilj. Ustvari, najsigurniji put u Propast je postepen – blagi nagib, meka podloga, bez naglih skretanja, bez prekretnica, bez putokaza.”¹⁰

sto predstavljaju lak način prebacivanja sa sebe te neželjene odgovornosti. A kakva će biti životna filozofija koju je usadio taj treperavi elektronski vaspitač? Pre par decenija, kada su etički standardi u TV produkciji bili znatno viši nego što su sada, urednici *Njuzvika* (*Newsweek*) su odgovorili na to pitanje, u članku sa naslovne strane koji je zaista otrežnjujući:

“Prva višesložna reč koju je izgovorio bila je ‘mančmelou’ Naučio je da speluje ‘rafaelo’ pre nego svoje sopstveno ime. Video je Monte Karlo, bio svedok kokainskog sloma u Harlemu i već ima fantazije koje uključuju glumicu Faru Fosit (Farrah Fawcett). Nedavno je pokušao da, poput karatiste, istuče svoju mlađu sestru pošto je ona slomila njegovu bioničku transportnu stanicu pod nazivom ‘Čovek od šest miliona dolara.’ (Ona mu se osvetila udarajući ga svojom lutkom sa likom pevacice Šer.) Njegova vaspitačica je rekla da je pasivan, nekreativan, da ne reaguje na

Koliko godina treba da napunim
da bih se prvi put udala?

uputstva, da mu je dosadno tokom perioda za igru i da mu ništa ne drži pažnju – a takvi su i njegovi drugari. Naredne jeseni, zvanično će napuniti dovoljno godina kada se dete smatra razumnim i započeće svoje formalno obrazovanje, a njegovi roditelji počinju da brinu za njega i da o tome razgovaraju – kada nisu previše zauzeti gledanjem televizije...”¹¹

Od 1977. godine, lista onoga što je dozvoljeno da se prikazuje na televiziji toliko je proširena da danas očigledno ništa nije nedozvoljeno u TV-kućama koje se bore za gledanost. A kako to neprekidno bombardovanje uma utiče na dete? Istinama i činjenicama koje su i odraslima teško podnošljive, bombarduju se adolescenti i deca koja su potpuno nespriprema da rukuju tako zapaljivim materijalom. Rezultat toga je oštećenje moralnih, duhovnih i etičkih kontrolnih centara ko zna koliko miliona dece, pod uticajem preuranjenog zaslepljivanja realnostima sa kojima odrasli žive - nakon čega sledi bežanje od ovih neizbrisivih aveti slepim ulicama alkoholizma, narkomanije, nastranog seksa i samoubistva.

“Istina mora da zasija postepeno ili će čovek oslepeti.”¹²

Tako TV prečesto stvara ciničnu, od svega već umornu, bezvoljnu, senzualnu, izopačenu decu, kojoj su oduzeti neophodni detinji i mladalački snovi nametanjem “realnosti” televizijskog iskustva, te su katapultirana u odraslo doba, ali samo vizuelno, i to mnogo godina pre nego što mogu da podnesu opterećenje i probleme koje to doba nosi sa sobom.

Ironično je to da roditelji, kojima je nezamislivo da na svojim stolovima i policama drže časopise i knjige koje u živim bojama prikazuju sve zamislive oblike izopačenosti, veoma malo obraćaju pažnju na mnogo živopisnije opise ovih istih radnji na svom televizoru! Osim toga, oni koji pažljivo analiziraju današnji TV program kažu da je ono što se obično prikazuje (osim šačice izuzetaka)

skoro potpuno lišeno visokih moralnih i etičkih standarda. Gde deca na televiziji mogu da vide prikladne tradicionalne modele porodice, koji su u skladu sa judeohrišćanskim sistemom vrednosti?

Zar bi, onda, trebalo da nas iznenadi to što naši mladi ne vide ništa loše u napuštanju supružnika i porodice, kada televizija promoviše život bez obaveza, sa momkom odnosno devojkom, radije nego brak koji traje celog života? Kada se u psovkama ruži Božije ime, kada se smatra da je čestitost za naivne budale, kada je vredan rad za glupe, kada je vernost ograničavanje slobode, kada je nesebična briga vest za rubriku *Verovali ili ne* – da li treba da se iznenađujemo kada mladi odlaze na stranputice života?

“DETE JE OTAC ČOVEKA”

U Bibliji je rečeno da za sve u životu postoji vreme, vreme koje je Tvorac osmislio za svaku etapu našeg života. Ako se sigurnost doma u predškolskom uzrastu ne prekine prerano, jedna od najvrednijih dečijih osobina – znatiželja – trebalo bi da ostane netaknuta do šeste ili sedme godine.

Pesnik Vordsvort (Wordsworth) je bio u pravu kada je rekao da je “dete otac čoveka”. Od toga u kakvim uslovima dete odrasta u velikoj meri zavisi kakav će čovek od njega postati. Mi roditelji suviše često zaboravljamo u kojoj meri su um i srce naše dece podložni oblikovanju. Zaboravljamo da su naša deca sposobna za dramatične promene i rast. Ako smo razdvojeni od njih makar i nekoliko nedelja, lako uočavamo promene, ali ako smo skoro stalno sa njima, teže uočavamo njihov postepeni rast i to da se u njima promene neprestano dešavaju. Mi odrasli se takođe menjamo, ali dečiji potencijal za promenu je daleko veći.

Život sa dvogodišnjakom

Gotovo sam zaboravio – ili sam možda namerno potisnuo iz živog sećanja – kako je to imati u domu dvogodišnje dete, koje trči najvećom brzinom između četiri zida. Zaboravio sam koliko dugo traje obrok kada roditelji ustaju svakih nekoliko sekundi da spasu ugroženi predmet od deteta ili dete od opasnog predmeta ili situacije. Zaboravio sam u kojoj meri malo dete zahteva vašu

pažnju i vreme, kako je potpuno usmereno na sebe. Zaboravio sam koliko pitanja u rafalnoj paljbi ispaljuje prema vama, tako da se ceo dan sastoji od pitanja i odgovora isprepletanih sa rečenicama poput *ne čini to* i *pazi*. A zaboravio sam i kako izgleda kada vaše dete padne u san, pa nastupi tišina, kao prekid vatre posle velike bitke. Iznad svega, gotovo sam zaboravio koliko je dvogodišnjak gladan sveta, znanja i rasta.

Zauzeti ste, i vaše dete traži dozvolu da gleda televiziju. Slažete se... Ali, danas vas pozivam da ostavite sve drugo i da i vi s njim gledate TV, ali sa bitnom razlikom: Uživite se u ulogu nevinog i idealistički nastrojenog trogodišnjeg deteta, onda uključite televizor - i šta ćete na njemu da vidite? U svim živim bojama gledate svaku vrstu razvrata i zla koje se može zamisliti. Sve to ulazi u um dece, a iz tih banaka podataka deca će stvoriti vrednosti po kojima će živeti do kraja života.

Vajlder Penfild upoređuje mozak sa ledenim bregom. Vrh (manje od 10 procenata) kojim se bavi naša svesna memorija, sadrži podatke koje smatramo najvažnijim i koje želimo često da koristimo. Međutim, ispod svesnog uma je nesvesni deo, koji sadrži 90 procenata naših sećanja. Njih nije lako pozvati u svesni deo, ali ona su tamo i, kada se aktiviraju pravim impulsom, izaći će na površinu. Dr Penfild zaključuje da se “ništa nikada ne zaboravlja”.¹³

Ričard Frederiks (Richard Fredericks) je zapazio da se “karakter nikada ne *formira* u krizi – on se samo *otkriva* u krizi. Pošto svaki tinejdžer počinje da izgrađuje sopstveni identitet odrasle osobe, značajne odnose i lični sistem vrednosti, on će u velikoj meri predstavljati proročanstvo koje će sam ispuniti, proročanstvo o svemu čime se njegov um hranio u ranim godinama njegovog života. On će s novim iskustvima izlaziti na

kraj na osnovu svojih prošlih iskustava – ili na osnovu nedostatka istih.¹⁴

“Ali”, možete uzvratiti,

“moja deca treba da vide i dobro i zlo da bi mogla izgraditi sopstveni sistem vrednosti. Neću da zatvaram svoje dete u bilo kakav kalup!”

Ono što ovakav odgovor previđa je da *deca još nemaju razvijenu sposobnost za razlikovanje dobra i zla, šta unapređuje život, a šta kvari*. Psiholozi nam govore da *deca otprilike do svoje 12 godine ne prave u potpunosti razliku između realnog i nerealnog*.

Ova istina jasno mi se otkrila pre više godina. Upravo sam prethodno večer bio pročitao upozorenje Oldousa Hakslija (Aldous Huxley) o održanju moći u modernom društvu putem savremenih medija. Tvrdio je da je jedan od najopasnijih aspekata prikazivanja slika putem ekrana to što dete ne razlikuje stvarno i nestvarno.

Pročitao sam ovo i nejasno registrovao. Sledeće večeri, moj četvorogodišnji sin utrčao je u moju radnu sobu vičući da odmah dođem u drugu prostoriju. Kada sam došao do TV-a na kome je gledao vestern film, on je povikao: “Tata, ovaj čovek ide da *ubije* onog čoveka!” Za njega su prizori sa ekrana bili realnost. Od tada sam pažljivo nadzirao ekran kada je bio u vidokrugu maloj deci. Svi smo čitali novinske priče o deci koja su počinila ubistvo a onda bila zaprepašćena kada su otkrila da žrtva ne ustaje živa i zdrava, kao što se dešava na TV-u, gde vide istog glumca koji je bio ubijen u nekoj emisiji kako se pojavljuje u drugoj.

Recimo da se vaš dvogodišnji sin gega prema usijanoj peći da vidi šta to osvetljava i greje prostoriju. Kao hipnotisan, on poseže da dodirne tu čudesnu stvar. Hoćete li ga pustiti da sam otkriva, dok se njegovi prsti prže na usijanom gvožđu? Sigurno ne! Znaite posledice takvog čina i upozorićete svoje dete da stane.

Postoji više nego dovoljno mogućnosti za decu da shvate šta je zlo, a da sama ne učestvuju u tome. U našem društvu deca će biti preplavljena time, i pokazaće se da roditelji, porodica, vaspitači i sveštenici mogu s velikim trudom da učine tek toliko da nesiguran brod ostane na površini. Ako dozvolimo da preko televizije u našim domovima prizori zla nesmetano ulaze u um naše dece, postajemo *saučesnici* u zločinu prljanja i kvarenja nevinog uma. Trebalo bi da kontrolišemo prilaz najmoćnijem uređaju za komunikaciju ikad napravljenom, dok naša deca, u svojoj zrelosti, ne postanu sposobnija da barataju ovim zapaljivim materijalom.

Humorista Erma Bambek (Erma Bombeck) ponekad postaje toliko zabrinuta u vezi socijalnih pitanja, da napušta humor i postaje krajnje ozbiljna. U jednoj rubrici ukazala je na paralisnost uma prosečnog srednjoškolca koji je izložen televiziji: "Gubitak nevinosti vašeg deteta je istinska tragedija o kojoj se premalo razmišlja. Ko

mari što će ono odgledati oko 10.000 raznih emisija i filmova i 350.000 reklama... Dobri su izgledi da će ova mala svetlucaća kutija imati veći uticaj na detetov život, sistem vrednosti i obrazac ponašanja od onoga koji imaju njihovi roditelji."¹⁶

Pre pronalaska televizije, škola i porodica su se nadopunjavali u procesu obrazovanja. Sve to je bilo moguće ostvariti štampanim sredstvima. Džoša Mejrovic (Joshua Meyrowitz) je zapazio da "dete štampanim sredstvima postepeno uči tajne sveta odraslih, putem teksta koji je klasifikovan i u kome su roditelji i učitelji pažljivo proverili informacije... Televizija moćno potkopava uticaj škole... Ona deci daje znanje isuviše brzo".¹⁷

Nil Postmen (Neil Postman), profesor Njujorškog univerziteta i jedan od najvećih stručnjaka za televiziju, upozorio je da "televizija uklanja mnoge od značajnih razlika između dece i odraslih. Na primer, jedna od značajnih razlika je da odrasli znaju neke činjenice o životu – njegove tajne, njegove protivrečnosti, njegovu žestinu, njegove tragedije – koje nisu odgovarajuće za dečiji uzrast ili čak nisu shvatljive deci. Televizija izvlači na površinu celokupan sadržaj života, jer je programima, da bi povećali gledanost, potrebna stalna ponuda neobičnih informacija (na primer reality-show ili emisije kao što je otvoreni studio i slično). U svojoj potrazi za novim i senzacionalnim, da bi zadržali pažnju gledaoca *TV dotiče svaki postojeći tabu u našoj kulturi*: incest, homoseksualnost, promiskuitet, korupciju, preljubu i izlaganje nasilju i sadizmu svake vrste. Posledica je da ove stvari postaju poznate mladima kao što su i odraslima."¹⁸

Postmen je primetio žalosnu činjenicu da su neke od najbolje plaćenih modela trinaestogodišnje i četrnaestogodišnje devojčice, koje su predstavljene kao seksualno izazovne za odrasle. Prema tome, sve je teže naći decu koju možemo okarakterisati kao decu. Čak i reklame ovo ističu: "Koja od njih dve je majka, a koja kćerka?"

Ali Postmen nije tu stao: "Televizija neumorno podriva sposobnosti deteta da bude zrelo, da kaže *ne* i misli tako, da živi u

neizvesnosti. Gledaoci se ohrabruju da ostanu nezreli, da ne pripadaju nikome, bez sposobnosti za trajne odnose, da ne poštuju nikakva ograničenja, ne razmišljaju o budućnosti... U kulturi koja aktivno ohrabruje 9-godišnjake da budu 29-godišnjaci mislim da roditelji moraju da ulože izuzetno veliki trud da očuvaju nevinost i detinjstvo svoje dece.”¹⁹

Kada je upitan da li je zaista važno da se očuva koncept detinjstva, profesor Postmen je odgovorio: “Svakako. Shvatanje važnosti detinjstva je jedan od najvrednijih doprinosa renesanse. Tada je oblikovano kulturološko načelo da treba da gajimo i štitimo decu. Time su u društvu promovisane značajne ideje kao što je radoznalost i nevinost, i osećaj za kontinuitet i razvoj. Ovo su osobine koje su povezane sa detinjstvom i koje su neophodan preduslov za sazrevanje.”²⁰

Međutim, šta možemo da uradimo da bismo obezbedili ovako zaštićeno detinjstvo? Don Oldenburg (Don Oldenburg) je u jednom članku posvetio mnogo prostora idejama i stavovima rabina Nila Kršana (Neil Kurshan) iz Hantingtona u državi Njujork: “Doživljavajući sebe kao liberalnog teologa koji veruje u ‘snagu i autoritet religije u jačanju porodičnih vrednosti’, Kršan je rekao da najvažnija stvar koju roditelji mogu pružiti svojoj deci jeste ‘odrastanje u atmosferi ljubaznosti i moralnosti. Dalje, uticaj šire rodbine veoma je važan za pravilno oblikovanje sistema vrednosti. Ali taj uticaj veoma često se svodi samo na retke posete i međugradske telefonske razgovore.”

Tamo gde su vaspitači nekada isticali opšte vrednosti, prema Kršanu, današnji učitelji i drugi autoriteti uglavnom “hodaju na vrhovima prstiju” oko pitanja moralnih vrednosti, da bi izbegli javne konfrontacije. U pogledu ovog vakuuma Kršan upozorava: “Kada počnemo da dovodimo u sumnju apsolutnu Božiju dobrotu, pa čak i Njegovo postojanje, ostavljeni smo da sami sebi budemo konačno merilo moralnosti.”

I šta onda dobijamo? “Relativnost vrednosti je vladajuća ideologija.” Kršan ovo upoređuje sa “građenjem stambene zgrade na živom pesku”. On tvrdi da “bez jasnog sistema vrednosti deca postaju zbunjena i zabrinuta kada se suoče sa alternativama. Ako sve ima relativnu vrednost, onda proces sazrevanja postaje bolno težak... Kada u društvu nestane saglasnost o najbitnijim vrednostima, na površinu izranjaju brojne filozofije koje samo zamrse situaciju. Deci su potrebne jasno definisane vrednosti i standardi”.

Kršan završava ovom alarmantnom tvrdnjom: “Roditelji su najbolja i možda jedina nada za ponovno obnavljanje opštih etičkih i moralnih osnova.”²¹

ŠTA TINEJDŽERI SLUŠAJU I GLEDAJU?

Prema rezultatima studije “Reading in America” (Čitanje u Americi), tinejdžeri i dalje pokazuju slabe rezultate na standardnim testovima. “Čini se da imaju velikih poteškoća u izvođenju zaključaka na osnovu pročitaneog teksta, predviđanju događaja koji slede u daljem tekstu, generalizovanju, upoređivanju, prosuđivanju ili stvaranju novih ideja...”²²

Osim toga, prema rečima Meri Vin, tinejdžeri su skloni da odbacuju razum i intelektualnu aktivnost, a prihvataju nešto što je nelogično, nedosledno i nepovezano, kao i da pridaju mnogo veći značaj osećanjima a zanemaruju logično razmišljanje. Nimalo ne iznenađuje da veliki broj njih koristi droge, kako one legalne (alkohol, duvan, kafu, energetske napitke...) tako i one nedozvoljene, kao i to što više vole da na neki senzacionalan način dožive osećanje sreće, nego da polako, korak po korak, sopstvenim zalaganjem postignu taj osećaj. Oni su naučili da se *odmah* može doći do nagrade i više su posmatrači nego učesnici.

Zašto teške droge ili alkohol danas toliko privlače mlade ljude? Ričard Frederiks je ubeđen da je glavni razlog u tome što su oni koji mnogo vremena provode pred televizorom naučeni da očekuju žive slike koje se brzo smenjuju pred njihovim očima, ali se, budući da mogu samo da sanjaju o životu svojih TV junaka, osećaju prazno i gotovo uopšte nemaju sopstveni identitet. Dosadno im je i svi njihovi odnosi sa drugim ljudima su plitki.

Zbog toga su spremni za teške droge, koje – baš kao i TV – pružaju lažni osećaj sreće i uzbuđenja, a da pritom ništa ne morate da uradite sa svoje strane.

Pošto onima koji dugo sede pred TV ekranom jedna scena ne može baš dugo da drži pažnju, u filmovima i drugim TV emisijama smenjuje se sve veći i veći broj razgovora – ne toliko razgovora koliko pukog razmenjivanja reči – i obično se dešava da akcija zaseni i uguši ionako praznjikavu radnju filma ili emisije. Frederiks zapaža da se “sukobi na TV-u rešavaju akcijom, a ne normalnim razgovorom koji uključuje detaljno objašnjavanje i saosećajno slušanje” – što predstavlja još jedan razlog zašto osobe koje mnogo gledaju TV često više nisu u stanju da normalno komuniciraju!

Kao objašnjenje zašto je samoubistvo danas tako česta pojava, psihijatri drže da televizija navodi decu da *očekuju brza rešenja za svaki problem* i jako umanjuje njihovu sposobnost da strpljivo čekaju i podnose frustraciju. Programi prikazuju ozbiljne probleme koji se rešavaju za pola sata. U životu stvari ne idu tako.

“Umorni smo, često više od dosade nego od napornog rada; stari, ali ne i mudri...”²³

To što se približno dve trećine brakova u SAD završi razvodom ne treba da nas iznenađuje, zato što je glavna osobina TV gledalaca bežanje od obaveza i prave posvećenosti porodici. U filmovima i serijama niko se ne “zamajava” mnogo ni sa jednim problemom. Frederiks je, u izuzetno otvorenom i smelom zaključku svoje studije o tinejdžerima, to ovako opisao: “Nudeći u 30 minuta akcionog filma više uzbuđenja nego što većina ljudi doživi u čitavom svom životu, dajući šablon kratkih, dramatičnih razgovora nabijenih snažnim emocijama, obećavajući brzo rešenje svakog problema i odbijajući da predstavi tragične posledice idealizovanog stila života koji prikazuje, televizija programira tinejdžere da im bude dosadno, da se osećaju nesigurno i

“Život se predstavlja kao uzbuđljiva avantura u kojoj se frustracije eliminišu po kratkom postupku. Stvari poput anksioznosti, nesigurnosti, upornih bolesti, lošeg tena, stalnih neuspeha ili fizičkih anomalija uopšte se i ne spominju. TV generacija se zbog toga slabo snalazi u stvarnim životnim frustracijama i problemima koji se ne rešavaju preko noći. Deca koja odrastaju uz televizor dostižu punoletstvo i odjednom nailaze na konkurenciju, teške domaće zadatke ili probleme sa suprotnim polom, a nisu psihološki osposobljena da prođu kroz sve to. I tako ona napuste školu, traže izlaz u drogama, pobegnu od kuće ili se isključe iz života – u bukvalnom smislu.”²⁵

tome koliko čitaju i gledaju televiziju. Bio sam veoma iznenađen kada sam otkrio da se vreme provedeno uz TV program kod njih smanjilo sa 30 na oko 20 sati nedeljno. To je dobra vest, pomislio sam! Međutim, oni su sve više vremena provodili u bioskopima i na koncertima i, što je najznačajnije, oko 50 sati nedeljno slušali su radio i muziku sa CD-a. Oni, u stvari, nisu slušali muziku samo onda kada je to zaista bilo neizvodljivo ili nepristojno. Sve češće su dolazili sa slušalicama u ušima na moja predavanja, nadajući se da neću primetiti da slušaju svoju muziku a ne mene...

Našim studentima je neobično teško da zapamte bilo šta što zahteva makar malo veći umni napor, ali zato znaju tekstove svih 40 pesama na top listi! Vi danas ne možete da naidete na adolescenta, tinejdžera ili mladu odraslu osobu koja ne zna napamet reči bilo koje popularne pesme sa MTV-ja. Tih 50 sati nedeljno znači 2.600 sati godišnje ili 26.000 sati za deset godina –

neuspešno. U isto vreme ona ne prikazuje potrebu da se uhvatimo u koštac sa problemima, niti objašnjava kako se to postiže.”²⁴

Da ne bismo pomislili da smo kontrolišući vreme provedeno pred TV-om rešili naše probleme, dopustite mi da se dotaknem radija i popularne muzičke scene. Da i muzika može na ovaj način da modifikuje doživljaj stvarnosti, prvi put sam shvatio pre nekoliko godina kada sam među brucosima na mom koledžu vršio anketu o

dva puta više nego što će provesti na časovima u osnovnoj i srednjoj školi zajedno, a pet puta više nego što će provesti na predavanjima na fakultetu!

Ali kada bi to bilo samo slušanje bezazlene muzike, ne bi bilo mnogo mesta za brigu. Problem je u tome što gotovo nijedan od tih tekstova ne učvršćuje niti promovise uzvišene moralne i etičke principe. Vrednosti koje se promovise u tim tekstovima su, naprotiv, najčešće potpuno suprotne od načela kojima savesni roditelji i vaspitači pokušavaju da ih nauče.

U svojoj nedavno objavljenoj knjizi *Painted Black (Obojeno u crno)*, dr Karl A. Raške (Carl Raschke) opisuje epidemiju zla i haosa koji se sve više šire, uključujući smrt prouzrokovanu drogama, zločine počinjene iz mržnje i samoubistva među adolescentima. Kao i mnogi drugi kompetentni ljudi koji se bave proučavanjem medija, i on smatra da šezdesete godine prošlog veka predstavljaju prekretnicu, nakon čega se svet okrenuo od tradicionalnih judeo-hrišćanskih vrednosti ka onima koje su potpuno suprotne njima. On osipa paljbu po hevi-metal muzici, nazivajući je muzikom punom “opasnih i nasilnih poruka”, a sve prisutniji satanizam “mračnom posledicom preokreta koji je nastupio šezdesetih godina”.

Danas, kada se gotovo sve može reklamirati, ljudi će reći i učiniti sve – bukvalno sve – da bi privukli pažnju, da bi nam prodali svoj proizvod. Nekada su se tako šokantni primeri neukusa mogli videti tek s vremena na vreme, dok su danas, samo zbog toga što donose zaradu, postali sasvim uobičajena pojava. Svi to rade... Upravo zato je u filmu *Niske strasti* režiser Pol Verhoven prikazao gledaocima četiri fotografije male dece sa prerezanim grkljanom, iako bi samo jedna bila dovoljno šokantna, a Šeron Stoun dva puta u prostoriji punoj policajaca pokazuje ono što neki “sramežljivci” još uvek smatraju intimnim delovima tela... Upravo zato muzičari Ajs Ti (Ice-T), N.W.A. i Luter Kembel izgovaraju tako nepristojne reči na svojim albumima... Zato su

Madona i Sandra Bernard u jednoj tok-šou emisiji razmenile “lezbejski” poljubac; zato je Madona puzala u svom oskudnom kombinezonu pred crncem Isusom u svom spotu za pesmu “Like a Prayer”, i oponašala masturbaciju na svojoj koncertnoj turneji koja se reklamirala preko svake mere.

Nebrojeni su primeri medijskih ikona koje raspiruju najniže strasti ljudi, bestidnim video spotovima ili rok koncertima koji se pretvaraju u orgije. MTV pojačava značenje tekstova pesama prefinjenom koreografijom, i tako se vizuelni efekti dodaju onome što primamo putem sluha, višestruko pojačavajući uticaj muzike na um i emocije slušalaca. “Kada je društvo bolesno, mladi, neiskusni i nejadi najgore prođu... Naša kultura je jako bolesna - ali se, bez sumnje, dobro prodaje.”²⁶ Najtragičnije u svemu je što milioni ljudi ovakvim trendovima nisu pružili skoro nikakav otpor!

KREATIVNOST I UM

Kada vam se rodilo dete, šta ste prvo gledali? Tako je, gledali ste da li je fizički i mentalno zdravo. Kasnije, kada je vaše dete krenulo u školu, brinuli ste se za druge stvari: da li će uspeti da iskoristi sve svoje potencijale i da li će u uspehu zaostajati za drugom decom. Posebno ste bili zabrinuti za razvoj dveju najvažnijih sposobnosti – čitanja i pisanja. U kasnijem periodu života, sa brigom ste pratili da li je um vašeg sad već odraslog deteta u stanju da zadovolji zahteve koje nameće život.

Deca sve češće ne uspevaju da ispune zahteve života i postoji ogroman broj dokaza da je u većini slučajeva glavni krivac televizija. Studije pokazuju da je oko 97% male dece kreativno, ali da se na kraju srednje škole situacija potpuno preokrene i da samo 2 - 3% njih ostane kreativno!

U protekle tri decenije rezultati na verbalnim testovima ACT i SAT rapidno se pogoršavaju. *Danas je svaki treći Amerikanac funkcionalno nepismen.* Da li se i vama desilo da vam se dete vratilo iz škole sa porukom od učiteljice da vaše dete ima poteškoća u pisanju, da sporo čita i da nije motivisano?

Narušena sposobnost komunikacije u pisanoj formi nije bezazlena stvar. Ta pojava je, u Americi na primer, poprimila razmere nacionalne krize.

“Ako su vam deca na fakultetu, postoji mogućnost da po završetku studija neće biti u stanju da na jednostavnom i

razumljivom engleskom jeziku napišu bilo kakav tekst solidne strukture. Ako idu u srednju školu i planiraju da se upišu na fakultet, postoji velika verovatnoća da, kada se upišu na neki od njih, neće umeti da pišu na engleskom jeziku, ni na onom najnižem nivou koji se očekuje na fakultetu...”²⁸

“Prosečan čovek koristi manje od deset odstotaka mozga... Najposobniji mislioci, kao što su bili Leonardo da Vinči i Mikelandelo, koristili su možda desetinu više. Onaj ko bi mogao da koristi ceo svoj mozak mogao bi da vlada svetom – ali verovatno to ne bi želeo. Ljudska lobanja krije svet o kome jedva nešto znamo.”²⁷

Šta je uzrok tako žalostivog stanja stvari? Roditelji? Nastavnici? Maršalu Mekluanu (Marshall McLuhan) ovi znaci su bili jasni još pre deset godina: “Gotovo je sa književnom kulturom”, rekao je on, iznoseći svoj zaključak o dugoročnom uticaju televizije. “Sjedinjene Države se, kako kaže pesnik Karl Šapiro ‘nalaze usred književne propasti’. Prestali smo da razmišljamo rečima, primetio je istoričar Žak Barzun. Prestali smo da učimo decu da se istina može iskazati samo pravim rečima.”²⁹

Mnogobrojne studije pokazuju da oni koji ne čitaju dovoljno, najverovatnije neće moći dobro ni da pišu, jer, da bi čovek mogao pravilno da piše, u arhivi mozga moraju postojati modeli verbalnih uloga. Kada neki bruceš u mom razredu sedi u učionici i gleda belo u prazan papir ispred sebe, gotovo da mogu da garantujem da taj student dolazi iz porodice u kojoj je televizor uključen i duže od sedam sati dnevno, što trenutno predstavlja prosek za uobičajenu porodicu u Americi. Takvom studentu, koji je retko kada čitao i imao svoj mir, i koji je mogao da izvlači zaključke samo na osnovu haotičnih nestrukturiranih prizora sa televizije, gotovo je nemoguće da sastavi jednu koherentnu rečenicu, a još manje jedan dobar pasus.

Međutim, čak i kasnije u životu, čuda su ipak moguća. U mom životu se jedno čudo dogodilo pre par godina u internatu koledža

Kolumbija Junjon (Columbia Union). U jednoj od nekoliko grupa bruceša kojima sam predavao na tom koledžu, bio je jedan mladić koji je konstantno i sve više zaostajao za drugim studentima. Kada sam razgovarao sa njim o njegovim problemima, rekao mi je da je u njegovoj kući televizor uključen od trenutka kada prva osoba ustane do onog momenta kada poslednji od njih ode da spava – dakle, u njegovoj kući nije bilo ni trenutka mira, nijednog mirnog trenutka za čitanje, niti za udublivanje u vlastite misli i upoznavanje samoga sebe. I sada kada je došao na koledž, nije bio u stanju da zadovolji postavljene kriterijume čak ni u čitanju i pisanju. Nešto pre polovine prvog semestra odustao je od ovog predmeta uz uslov da ga nastavi.

Naredne jeseni je došao, spreman da ponovo pokuša. Tog prvog dana mi je rekao da planira da dobije najvišu ocenu. Uzdržao sam se da se ne nasmejem glasno! Ali nešto se zaista promenilo: on je zaista napredovao. Kada sam ga pitao šta je to dovelo do takve promene, rekao mi je: “KNJIGE!... Do polovine semestra ste me oduševili za čitanje knjiga. Drugi deo semestra sam proveo u biblioteci i čitao sam knjige celo leto.”

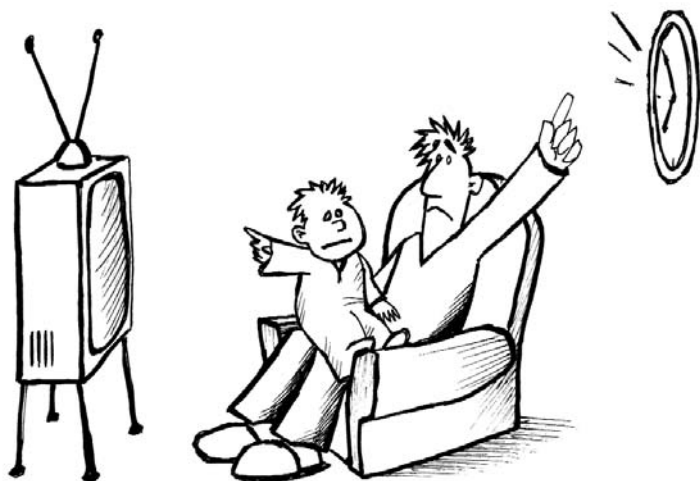
Nikada neću zaboraviti to veče krajem aprila kada sam mu saopštio da je dobio najjaču desetku u celoj grupi! Kasnije mu je engleski jezik bio glavni predmet na fakultetu.

Danas, više nego ikada pre, verujem u čuda. Kada isključite TV, ma koliko godina tada imali, i započnete da sprovedite sveobuhvatan program čitanja, ponovo ćete početi da živite, a počćeće da vam se vraća umna snaga i sposobnost usmenog i pismenog izražavanja.

“Danas opasnost predstavlja ravnodušnost prema jeziku. Čini se kao da jezik više nije važan ni vredan pažnje. Televizija nesumnjivo ima veze sa tim. Sa svojim haotičnim smenjivanjem prizora ona čini da se jezik smatra nečim sporednim, samo jednim delom one opšte buke.”³⁰

Ono što pokazuju najnovija istraživanja medija uznemirilo je poslovni svet Amerike: *Oni koji ne čitaju knjige ne samo što ne umeju dobro da pišu, već nisu sposobni ni za efikasno apstraktno razmišljanje – otežano dolaze do veze između uzroka i posledice. Nesposobni za matematičko rasuđivanje i statističku analizu (pa stoga ni da dođu do pravilnih zaključaka zasnovanih na apstraktnim pojmovima), a ni za pravilno pretakanje ideja u reči, ovi mladi ljudi odrasli uz ekran razlog su za sve dublji jaz između američkog biznisa i međunarodne poslovne konkurencije.*

Ko može da ignoriše najnovije procene prema kojima prosečno dete do kraja srednje škole provede 22.000 sati pred televizorom – dva puta više vremena nego u učionici? Koga ne zabrinjavaju dokazi iz škole po kojima učenici, izgleda, pate od poremećaja nedostatka pažnje, smanjene sposobnosti verbalnog izražavanja i razumevanja pročitaneog teksta dok, prema proceni nastavnika, deci više nego ikada nedostaju kreativnost, istrajnost i analitičke sposobnosti?

Očigledno je da sve više ljudi koji se bave proučavanjem medija uviđa da TV uništava sposobnost gledaoca da konceptualizuje (stvara predstave o nečemu u svom umu). Deca koja mnogo gledaju televiziju su slabije zainteresovana za čitanje, manje su inventivna i upotrebljavaju jednostavnije jezičke forme. Uz to stalno nalazimo dokaze da se često gledanje televizije povezuje sa agresivnijim ponašanjem.

Dr. Bajron B. Rivz (Byron Reeves), profesor komunikacije na Univerzitetu Stanford (Stanford), govorio je o pojavi koja nas sve više brine: sve veći i kvalitetniji TV-ekrani u našim domovima čine da se slike pred našim očima sve više približavaju svojoj prirodnoj veličini i jasnoći, a uporedo s tim se smanjuje naša sposobnost da razlikujemo stvarnost od onoga što samo gledamo na ekranu. Rivza posebno brine uticaj velikih ekrana na decu.

“Kvalitet pismenih radova učenika tesno je povezan sa vremenom koje provode pred televizorom. 30% učenika četvrtog razreda gleda televiziju šest sati dnevno ili više. Oni su bili i najslabiji u pisanju.”³¹

Vejd F. Horn (Wade F. Horn), izrazio je zabrinutost zbog toga što “veliki broj dece u Americi polazi u školu mentalno nepripremljen za postizanje uspeha – psihološki neopremljen osnovnim kognitivnim (saznajnim) veštinama potrebnim za učenje.”³²

Čitanje i pisanje se, kao i većina drugih veština, moraju stalno vežbati. Ako vaše dete odrasta u sredini u kojoj nema dovoljno kvalitetnih časopisa i knjiga, postoje velike šanse da neće imati dovoljno razvijenu veštinu čitanja i pisanja.

Jedna veoma značajna kanadska studija o stanovnicima gradića u Britanskoj Kolumbiji, zaprepastila je istraživače – u njoj je merena kreativnost stanovnika svih uzrasta neposredno pre uvođenja televizije i dve godine nakon toga. I kod dece i kod odraslih zabeležen je *pad kreativnosti za 20 odsto!*

Osim što u ogromnoj meri umanjuje kreativnost, televizija smanjuje istrajnost u rešavanju problema, učvršćuje stereotipna shvatanja o važnim životnim pitanjima, posebno o ulogama

- TV umanjuje moć imaginacije, a istovremeno urezuje u naš um neizbrisive slike koje ostaju tu do kraja života.
- TV lišava ljude pravih životnih iskustava tako što ih drži zatvorene u njihovim stanovima, umesto da se druže sa prijateljima, komšijama i svojom porodicom.
- TV je više okrenuta mržnji nego ljubavi, smrti nego životu, nasilju nego harmoniji.

zalaže Džerom Singer (Jerome Singer), istraživač sa Univerziteta Jeyl (Yale), jeste da se detetu u potpunosti uskrati gledanje televizije sve dok ne stekne naviku čitanja i učenja.

Posebno zabrinjava otkriće ruskog neuropsihijatra Aleksandra Nurije: "Učenje jezika i 'unutrašnjeg govora' podstiče razvoj frontalnog, čeonog dela mozga. Zadnji deo mozga je biblioteka; prednji deo je centar za planiranje i sprovođenje tih planova. Činjenica je da su današnja deca do te mere konstantno izložena spoljašnjim stimulansima da nemaju mnogo vremena da razmišljaju i razgovaraju sama sa sobom. To što je sve više osoba nesposobno za učenje, vrlo verovatno je direktna posledica prekomernog gledanja televizije."³³

Ne tako davno, jedan moj student na prvoj godini koledža predao mi je jedan od najgorih radova koji sam ikada pročitao. Priznao je da nije stekao naviku učenja kod kuće, gde je TV bio retko kad isključen. Nesposoban da piše dobro, da čita i shvata

polova, i u velikoj meri podstiče verbalnu i fizičku agresivnost kod oba pola.

Jedna od najozbiljnijih optužbi upućenih na račun gledanja televizije jeste da ometa decu u razvijanju sposobnosti stvaranja mentalnih slika - vizuelne imaginacije koja pomaže u rešavanju prirodno-matematičkih problema. Rešenje za koje se

složeno gradivo, nesposoban čak i da pristojno komunicira sa svojim vršnjacima, osećao je da je njegov život postao slepa ulica.

Gledanje televizije je pasivno, a ne aktivno. Kada čitate knjigu, a donekle i kada slušate radio, možete da stvarate vizuelne predstave u svojoj glavi, dok TV, kako nas je upozorio Mekluan, neprestano slikama bombarduje pasivan mozak gledaoca, a to smanjuje sposobnost kreativnog razmišljanja. Kako čovek može da bude kreativan ako sam za sebe ne donosi zaključke?

Jedna od najprovokativnijih knjiga našeg vremena je *The Death of Literature (Smrt književnosti)* Alvina Kernana, čuvenog profesora sa Prinstona (Princeton). Kada su od njega zatražili da ukratko izloži svoju tezu, Kernan je napisao sledeće: "Književnost: Počivaj u miru."³⁴

Kako se približavamo kraju onoga što Kernan naziva "Gutenbergovom erom", na horizontu se pojavljuju zloslutni znaci, kao što je zatvaranje mnogih značajnih škola bibliotekarstva u poslednje vreme, uključujući *School of Library Science* na Univerzitetu Kolumbija.

Možda bi se štampana literatura mogla skinuti sa "liste ugroženih vrsta" ukoliko bi se dovoljan broj roditelja i vodećih mislilaca probudio na vreme i shvatio da je vladanje veštinom čitanja, pisanja i apstraktnog razmišljanja daleko važnije od sposobnosti pukog primanja vizuelnih predstava.

RASIPANJE NAJVEĆEG DARA - VREMENA

Pretraživši detaljno nekoliko biblioteka, pronašao sam Kalidasin *Pozdrav zori*. Kalidasa je možda najpoznatiji pesnik drevnog sanskrita, živeo je krajem trećeg veka nove ere i napisao remek-delo *Šakuntala*.

Želja mi je da živim po ovim stihovima... i često ih čitam drugima. Ukratko, Kalidasina poruka je da ukoliko želimo da živimo jednim zaista vrednim životom, onda moramo da zapamtimo veliku istinu: Svaki dan je životni vek u malom, ima svoj početak, sredinu i kraj; svaki dan našeg života može da bude obogaćen “radošću rastenja”, “slavom delovanja” i “divotom uspeha.”

Kalidasa nas podseća i na sledeće velike istine:

*“Juče već je san
A sutra vizija samo”*

i preostaje nam, naravno, samo *danas*. Ako ga u punini proživimo, to danas nam pruža neprocenjivo bogatstvo:

*“Svako je juče san o sreći
Svako sutra - vizija nade
Zato se dobro pobrini za ovaj dan!”*

Tokom svog života na Zemlji, Isus Hristos je u svojim propovedima, pričama i poukama često govorio o tome kako treba *upravljati* vremenom. Podsticao je ljude da do kraja razviju sve talente koje im je Bog poverio da ih koriste tokom njihovog kratkog života na ovoj planeti. Proučavajući ovaj aspekt Hristove službe, Ričard Frederiks, profesor religije na Kolumbija Junjon (Columbia Union) koledžu, posebno je ukazao na to da je cilj čitavog Novog zaveta očigledno da prodrma i probudi čoveka iz njegove apatije i podstakne ga da aktivno služi drugima. Nasuprot tome, već smo rekli da je TV najefikasniji aparat za stvaranje apatije koji je čovek ikada izumeo.

“Vrednost vremena ne može se izračunati. Hristos je svaki trenutak smatrao dragocenim, a to se traži i od nas. Život je suviše kratak da bismo ga uzaludno trošili.”³⁵

Ako postoji neki aspekt našeg života o kojem će Bog tražiti detaljan izveštaj, onda je to sigurno način na koji smo trošili vreme. Većina protraći veliki deo vremena svog života, čak i bez gledanja televizije. Međutim, TV je najveći otimač vremena koji je ikad izmišljen.

Pogledajmo sada neke najnovije statističke podatke:

- ◆ Mnoga predškolska deca provode dve trećine dana (onog dela dana u kom su budna) pred televizorom ili u prisustvu uključenog televizora. Prosečno predškolsko dete, pre nego što krene u prvi razred, proveće preko 5000 sati u gledanju TV-a. To je mnogo više vremena od onog provedenog na predavanjima da bi se stekla fakultetska diploma!
- ◆ Prosečan srednjoškolac će provesti oko 22.000 sati ispred TV-ekrana (9000 sati više nego što provede u učionici).
- ◆ Prema najnovijim proračunima (brojka se tokom poslednjih pedeset godina konstantno povećava), prosečan Amerikanac gleda televiziju skoro 30 sati nedeljno.

Ali, to je samo deo priče: *Veronis, Suhler & Associates*, priznata njujorška firma za bankarstvo i ulaganje, koja se specijalizovala za industriju komunikacija, u jesen 1992. godine objavila je neke cifre koje bi trebalo da zabrinu sve nas. Od 8.760 sati u godini,

- ✦ Na spavanje (7,5 sati tokom noći) se potroši 2.737 sati
- ✦ Na poslu sa punim radnim vremenom provede se 1.824 sata. Daleko više vremena nego u krevetu ili na poslu provede se uz neki od medija – više od devet sati dnevno!
- ✦ TV (uključujući kablovsku televiziju) – 4 sata i 9 min. dnevno
- ✦ Radio (na poslu, tokom vožnje, kod kuće) – 3 sata
- ✦ Muzika na CD-u i MP3 čitačima – 36 minuta
- ✦ Dnevne novine – 28 minuta
- ✦ Štampani flajeri za potrošače – 16 minuta
- ✦ Štampani katalozi za potrošače – 14 minuta
- ✦ Kućni video – 7 minuta
- ✦ Filmovi u bioskopima – 2 minuta

Kao što vidimo, za neštampane medije odvajamo osam puta više vremena nego za štampane. Ne tako davno, nije bilo tako. SAD su širom sveta bile poznate kao najnaprednija nacija na planeti – a naglasak na procesu obrazovanja bio je ključ tog uspeha. Danas su SAD pale na 24. mesto po broju pročitanih knjiga po glavi stanovnika. Godine 1991, u SAD je na medije potrošeno 108 milijardi dolara, pri čemu su kompanije koje se bave advertajzingom potrošile dodatnih 80 milijardi dolara da bi ih prezentovale. Tako su mediji postali izuzetno razgranat biznis, jedan od najunosnijih u Americi.³⁶

Da li bi onda trebalo da nas začudi to što se američko društvo iznutra raspada i što je izgubilo prednost u konkurenciji sa ostalim nacijama? Ako je ikada neka nacija prodala svoju dušu zbog materijalnog blagostanja – onda je to Amerika.

Veliki ljudi imaju jednu zajedničku osobinu: oni cene dane i minute života - ne smatrajući nijedan trenutak vremena bezvrednim. Ako želimo da jednog dana možemo reći da je vredelo živeti – trebalo bi da i mi imamo takav stav, jer:

“Časovnik života se samo jednom navije,
I niko ne može da kaže
Kada će kazaljke stati,
Kog dana il' sata.
Jedino vreme koje imaš je sada,
Pa ga proživi najbolje što možeš.
Ne čekaj na sutra –
Kazaljke će tada možda biti nepomične.”
(Nepoznati autor)

Kao što smo naučili iz Kalidasinog *Pozdrava zori*, mnogi od nas potrošimo uzaludno svoj život bilo zato što živimo u prošlosti ili pasivno maštamo o budućnosti. *Juče* je prošlo i nikada se više neće vratiti. Ni sve zlato ovog sveta ne može otkupiti nijedan njegov sekund, tako da je vreme provedeno u kajanju uzalud potrošeno. *Sutra* nije izvesno – i zaista, ono možda nikada i ne osvane. Naša je sreća da nam nije omogućeno da znamo šta će se dogoditi u budućnosti. Stoga bi trebalo da svaki delić energije koji imamo uložimo u taj jedan jedini segment vremena s kojim možemo nešto da uradimo – *današnji dan*.

PUŠENJE, DROGA I ALKOHOLIZAM

Neverovatnih 74% smrtnih slučajeva pre 65. godine života mogli bi se sprečiti. Smrt do tog doba je ili posledica načina života ili zagađene životne sredine – a u većini slučajeva verovatno i jednog i drugog.

Ljudi su oduvek koristili droge i ostala opojna sredstva, ali sumnjam da je ijedno društvo ikada tako intenzivno uništavalo sebe kao što to danas čini naše društvo. Upotreba droga i ostalih opojnih sredstava nesumnjivo je tesno povezana sa napuštanjem Boga i njegovih vrednosti. Za ljude koji veruju da je um sredstvo preko kojeg ljudsko biće opšti sa božanskim, bilo bi nezamislivo uništiti taj važan kanal.

Osim toga, bez vere u Boga i u vaskrsenje, čovek oseća da ne postoji ništa osim ovog prolaznog života. A ako nam se učini da nam je život bezvredan i da nemamo cilj, zašto ga onda ne bismo radije sami okončali? Droge i druga opojna sredstva upravo to rade – samo što nekima treba manje a nekima više vremena.

“U SAD na lečenje bolesti povezanih sa pušenjem godišnje se potroši oko 50 milijardi dolara...

Medicinski stručnjaci smatraju da je oko 600.000 smrtnih slučajeva godišnje u SAD direktno izazvano upotrebom duvana. To je ono što motiviše aktiviste u borbi protiv pušenja da se zalažu za pooštrenje zabrane pušenja na javnim mestima i reklamiranja cigareta.”³⁷

Što više ljudi bude uništavalo svoj um i dušu upotrebom narkotika, to će nam ostajati sve manje ljudi koji će biti radno sposobni. Svaka osoba koja zbog upotrebe droge ne može normalno da se školuje ili obavlja svoj posao utoliko više otežava svima nama. Zbog toga nije tačno ono što toliko ovisnika tvrdi, da uništavajući sebe oni ne štete nikom drugom.

Razmotrimo prvo problem *duvana*. Od direktorke *Savezne uprave za javno zdravlje* smo saznali da svake godine preko 400.000 Amerikanaca umre od posledica upotrebe duvana – a tu su ubrojani samo oni slučajevi za koje se to može dokazati! Pravi broj je mnogo veći. Hajde da pogledamo sledeće statističke podatke da bismo stekli pravu predstavu o situaciji: 58.000 američkih vojnika poginulo je u ratu u Vijetnamu; 55.000 u ratu sa Korejom; 417.000 u Drugom svetskom ratu i 127.000 u Prvom svetskom ratu. Kada se sve to sabere, dobijamo otprilike *broj osoba koje godišnje umru od posledica upotrebe duvana*, i to samo u SAD!

Vrlo lukavo osmišljena reklamna kampanja R. Dž. Rejnoldsa (R.J. Reynolds) za cigarete Džo Kamel (Camel) dovela je do neverovatnog povećanja udela Kamela na ilegalnom tržištu cigareta za decu, sa 0,5 na 32,8%. Pošto sve veći broj odraslih Amerikanaca ostavlja pušenje, duvanske kompanije se, nezakonito, u svojim reklamama obraćaju deci i omladini. Devedeset odsto pušača tako postaju zavisnici do 20. godine života.

Zatim dolaze *alkoholna pića*. Ko zna koliko ljudi godišnje umre od posledica izazvanih konzumiranjem alkohola? Ono što *znamo* jeste da je većina poginulih u saobraćanim nesrećama život izgubila zbog konzumiranja alkohola – a veliki broj njih su samo

“Uzroci smrti kod osoba ispod 65 godina starosti mogu se, u grubo, podeliti na sledeći način: 53% – zbog načina života; 21% – zbog sredine u kojoj žive; 9% – zbog sistema zdravstvene zaštite; 17% – usled naslednih faktora.”³⁸

nedužne žrtve. Znamo da se alkohol toliko puta pokazao samo kao stepenik ka teškim drogama. Znamo da zbog alkohola svake godine izgubimo na milione produktivnih radnih dana. Znamo da je alkohol možda glavni uzrok epidemije nasilja i fizičkog maltretiranja supruge i dece u našim porodicama. Znamo da je alkohol upleten u statističke podatke o svim oblicima kriminala.

Još davne 1976. godine, Ernest Noubel (Noble), direktor *Nacionalnog instituta za alkoholizam (National Institute of Alcohol Abuse)*, izjavio je da je televizija direktno odgovorna za to što se u poslednjih 20 godina broj mladih konzumenata alkohola

“U državi u kojoj deca od 12 godina bez problema mogu da navedu nazive bar pet alkoholnih pića, vreme je da ugasimo televizore i razmislimo o tome kuda idemo.”⁴⁰

udvostručio. On je oštro osudio medije za to što i u reklamama i u filmovima prikazuju da su ljudi koji piju uspešni i seksualno poželjniji. A kada su u pitanju reklame u kojima sportisti i učesnici Olimpijskih igara reklamiraju alkoholna pića, on je ozbiljno upozorio: “Deca će sigurno želeti da se ugledaju na takve osobe.”³⁹

Teško da možemo previše naglasiti značaj ovako žalosnog stanja stvari. Zahvaljujući medijima, prosečno dete će videti više od 75.000 reklama alkoholnih pića pre nego što postane punoletno!

Sredinom sedamdesetih, *Christian Science Monitor* sproveo je istraživanje o reklamama za alkoholna pića na televiziji. Evo šta su otkrili: “Ima deset puta više scena sa alkoholnim pićima nego onih sa bezalkoholnim.” Međutim, u stvarnom životu, upotreba bezalkoholnih pića je 16 puta veća nego konzumiranje alkohola!⁴¹

Kao što vidimo, mediji grubo izvrću istinu o upotrebi alkohola. Zahvaljujući ovom, bez obzira šta roditelji govore detetu o posledicama upotrebe alkohola, reklame za alkoholna pića će verovatno odneti prevagu.

Na kraju razmotrimo *droge* – svih vrsta – koje nagrízaju samo srce moderne civilizacije. Da li i vi brinete da li je vaš vozač autobusa, mašinovođa ili pilot u avionu zavisnik od droga? Ili hirurđ koji operiše?

Međutim, više od svega, znajući kako droge uništavaju čovekov kontrolni centar za moral, brinemo šta one rade našoj deci, rođacima, našim prijateljima, i šta može da nam se desi ako sretnemo zavisnika u potrazi za novcem za narednu dozu. Sve manje smo bezbedni.

Upravo zloupotreba medija – naročito televizije – direktno je odgovorna za veliki deo tog pakla kroz koji svakoga dana prolazimo, tog pakla koji i dalje odobravamo svojom pasivnošću, svojom sklonošću da sedimo skrštenih ruku, za koju nemamo izgovora.

Filmovi i serije u kojima junaci puše, piju ili se drogiraju dodatno produbljuju nacionalnu tragediju! Direktori vašingtonske *Uprave za decu, medije i reklamiranje (Council on Children, Media, and Advertizing)* veliki deo krivice za upotrebu teških droga pripisuju reklamama za lekove koji se mogu kupiti bez lekarskog recepta, koje deca vide više od hiljadu puta godišnje i koje ih uče da je posezanje za lekovima rešenje za životne probleme. A to je korak ka upotrebi teških droga.

SEKSUALNOST I OKULTIZAM

Bog nas je stvorio kao polna bića sa seksualnim nagonom. Međutim, taj nagon veoma se često iskrivljuje a sva njegova lepota uništava, pretvarajući taj Bogom dani izvor radosti, ljubavi i posvećenosti u čisto mehanički čin u kome nema prijateljstva. U tom pogledu, naše društvo nije ništa bolje od drevnih društava i prostitucije koja se obavljala u njihovim hramovima.

Hiljadama godina, jedan od faktora koji je sprečavao mlade da rano stupe u seksualne odnose bila je velika verovatnoća da će se seksualni čin završiti trudnoćom. To što su neudate majke bile obeležene žigom srama, značilo je da je ranije više strah nego stvarna sklonost sprečavala mnoge da odu predaleko. Međutim, anti-bebi pilule, druga kontraceptivna sredstva i uobičajena praksa vršenja abortusa, potpuno su izmenili svet u kojem živimo. Ovi faktori su dali ženama mnogo veću moć nego što je to bilo moguće ranije.

Danas je, u odnosu na prošla vremena, žena ta koja češće ima inicijativu, ona je ta koja započinje ili okončava vezu. I pored toga, mediji i dalje ponižavaju ženu i uglavnom je prikazuju više kao seksualni objekat nego kao

“Procenjuje se da tinejdžeri na televiziji godišnje vide oko 14.000 seksualnih scena ili aluzija na seks, pri čemu je samo njih 150 o seksualnoj odgovornosti, apstinenciji ili kontracepciji. Stoga te mnogobrojne skrivene i otvorene poruke na televiziji koje promovišu nekontrolisanu seksualnu aktivnost predstavljaju veliki razlog za zabrinutost.”⁴²

racionalno i osećajno biće. Žena je i dalje rob istorijskog stereotipa i još uvek ima žena koje se prodaju za određene sume novca ili unosne poslovne ugovore.

Gotovo ništa u medijima ne podstiče mlade devojke da ostanu nevine i donesu tu nevinost kao

najveći poklon svom izabraniku, niti se mladići podstiču da sačuvaju svoje prvo seksualno iskustvo za ženu sa kojom žele da provedu ostatak svog života. Dešava se upravo suprotno: bombarduju ih porukom da se seksualnost svodi na to da se pravo ispunjenje doživljava jednostavno kada “proradi hemija”, tj. da je dovoljno da se oseti snažna želja. Neminovna posledica tako površnog doživljaja polnog odnosa je osećaj praznine koji dolazi nakon seksa bez odgovornosti koja postoji u braku, bez prave posvećenosti, prijateljstva, pa čak ni dopadanja.

Sada je pravi trenutak da u razmatranje uzmemo način na koji mediji uslovljavaju čovekovo ponašanje. Ričard Frederiks je proveo dosta vremena proučavajući metodologiju koju psiholozi koriste da bi kod svojih pacijenata izmenili pojedine obrasce ponašanja. On je želeo da uporedi njihov pristup sa mehanizmima koji funkcionišu kod gledanja televizije. Ono što je otkrio zaprepastilo ga je.

Modifikovanje ponašanja

U psihologiji je standardan postupak u šest koraka koji se gotovo uvek pokazivao uspešnim u menjanju čovekovog ponašanja:

✦ Osoba posmatra poznate prizore u smirenoj i bezbednoj situaciji. Potpuno je opuštena. Nema emocionalnih uzbuđenja.

- ✦ Ubacuju se određene slike ili prizori za koje se zna da izazivaju emocionalne reakcije. Osoba više nije opuštena.
- ✦ Dottični prizor se sklanja ili se prekida posmatranje slika. Posmatraču se ne daje dovoljno vremena da reaguje na to emocionalno uzbuđenje.
- ✦ Posmatraču se daje da predahne otprilike jedan minut tokom kojeg se on ponovo psihofizički opušta. To se lakše postiže uzimanjem neke hrane ili pića.
- ✦ Kada se emocije posmatrača stišaju, ponovo mu se prikazuju prijateljske, pozitivne slike. Osoba je potpuno opuštena. Nema snažnih emocija.
- ✦ Čitav postupak se ponavlja.

Zapazite kako ovaj proces od šest koraka u potpunosti odražava ritam televizije – čak i kada su u pitanju *reklame*, što savršeno odgovara 4. tački.

Frederiks zapaža da je potreban čitav niz činilaca kako bi taj proces otupljivanja bio uspešan:

- ✦ Mora se uspostaviti prijatna atmosfera, koja je pacijentu poznata, sigurna i prijateljska.
- ✦ Sadržaj i redosled moraju biti dosledni i predvidivi, omogućavajući pacijentu da se potpuno opusti. Stoga je, da bi se postigli maksimalni rezultati, idealna laboratorija *dnevna soba*.
- ✦ Ne sme se dopustiti da bilo kakva snažna emocija duže potraje.
- ✦ Prikazivanje tema ili ideja u kontekstu drame u velikoj meri doprinosi prihvatanju ovog procesa.
- ✦ Posmatranje prizora sa nekim koga volite ili poštujete doprinosi prihvatanju procesa. Naravno, idealno bi bilo kada bi cela porodica bila na okupu.

Kada su u pitanju ciljevi, postupci i mogući rezultati, Frederiks navodi da za ovaj proces psiholozi koriste materijale koji su specijalno osmišljeni tako da “pokrenu nove načine razmišljanja u čovekovoj mašti, koji će iskoreniti emocionalne reakcije na ideje

ili događaje koje je pacijent ranije odbijao ili ih se plašio. Snažna osećanja usmerena protiv nečega ili nekoga eliminišu se i zamjenjuju nenametljivim prihvatanjem. Reakcije se menjaju zato što je ovaj proces uticao na promenu vrednosti i stavova – sada možemo da živimo sa nečim od čega smo ranije bežali.⁴⁴

Oni koji primenjuju ovu tehniku tvrde da *stanje bezosećajnosti* koje ona izaziva postaje uobičajeno, tako da kada osoba postavi bezosećajna gledanjem izmišljenih priča na televiziji naiđe na *prizore u stvarnom životu koji su isti ili slični onima koje je toliko puta videla u izmišljenim dramama, ona i tada može ostati potpuno ravnodušna.*⁴⁶

Kada je u pitanju vreme koje je potrebno da se sve to postigne, Frederiks zapaža da “terapeuti koji koriste metod sistematskog slabljenja emocija tvrde da je obično potrebno samo 20 do 30 izlaganja da neko počne da odbacuje nešto što je do tada prihvatao ili da počne da prihvata nešto što je do tada odbacivao”.⁴⁷

Primenimo sada ovaj proces uslovljavanja na nemoralne stavove koje mediji tako živo prikazuju: ako uzmemo u obzir koliko čovek danas u proseku gleda TV, 20 do 30 izlaganja takvim scenama postiglo bi se za vrlo kratko vreme! Sve preko toga samo učvršćuje taj izmenjeni karakter i utvrđuje promene u ponašanju!

Međutim, ne zaboravimo da ovde čak ni ne govorimo o deci – kod njih bi se sve ovo moglo postići mnogo brže. Ovde je reč o odraslim osobama, o vama i meni!

Malo toga što se prikazuje u medijima podstiče one koji su u braku da u njemu i ostanu. Naprotiv, stalno iznova nam se serviraju svi mogući razlozi i povodi da učinimo baš suprotno, što slabi čak i jače odbrambene sisteme.

Pet Robertson (Pat) je jasno izneo ovaj problem u junskom broju časopisa *Sunshine* 1987. godine: "Našoj omladini se umesto *apsolutnih vrednosti* pruža *situaciona etika*... Umesto jasnog raspoznavanja šta je dobro a šta zlo, njima se govori: 'ako ti prija, uradi to.' Umesto da ih uče

"Moramo se suočiti sa zlom, a ne bežati od njega, jer kada bežimo od zla, ono nas progoni. Moramo naterati zlo da 'obori pogled'. Danas ima na hiljade neurotičnih osoba zato što pokušavaju da pobegnu od problema, a usput samo nailaze na još veće teškoće. Mnoga deca počnu da pate od takve neuroze tako što lažu da bi izbegla neprijatne stvari i ta navika postaje pogubna."⁴⁸

bavila se jednim sve ozbiljnijim društvenim problemom – epidemijom *silovanja dece od strane druge dece!*

Zajedno sa seksualnošću sve češće ide – čak su i međusobno isprepleteni – i misticizam, odnosno okultizam. Prikazi i crteži vezani za okultno su tako živi i ubedljivi – a i toliko učestali – da će čak i osoba koja je vaspitavana u hrišćanskom duhu početi da "brka lončice", da podsvesno veruje u okultno, a da se pritom, na svesnom nivou, još uvek izjašnjava kao hrišćanin. Jedino je sigurno da uopšte ne gledamo takve stvari.

Toni Muha (Tony Muha), klinički psiholog iz Anapolisa, apeluje da roditelji postavljaju granice onome što utiče na njihovu decu: "Reči pesama nekih od najvećih rok zvezda današnjice promoviraju najrazličitije poruke koje često šokiraju roditelje kada obrate pažnju na njih. Neke uobičajene teme pesama koje deca pevaju sadrže seksualni promiskuitet, nasilje nad ženama, uvrede na račun tuđe rase i verske pripadnosti, obožavanje Sotone, upotrebu droge i samoubistvo... Isto kao što dete uči azbuku tako

što sluša i ponavlja ono što čuje, poruke sadržane u muzici izvršiće snažan uticaj u dečjem umu... Roditelji nikada ne bi dozvolili da hrana za koju znaju da je otrovna uđe u organizam njihove dece. Nažalost, mi ne razmišljamo tako često da li ono što dozvoljavamo da uđe u um naše dece sadrži otrovan pogled na svet."⁴⁹

Kada su u pitanju vrednosti koje se promoviraju na televiziji, Muha zapaža sledeće: "Deca pretpostavljaju da su vrednosti prikazane u televizijskim emisijama ispravne zato što ljudi koje gledaju izgledaju blistavo i srećno. Na primer, u 80% scena u kojima ima seksa učestvuju osobe koje nisu u braku, a u manje od 1% tih scena ima bilo kakvih aluzija na kontracepciju. Poruka koja se šalje deci je ta da je seks van braka normalna stvar i da se kontraceptivna sredstva ne koriste baš često. Često se seks i nasilje povezuju jedno sa drugim. Da li su to vrednosti koje želite da vaše dete usvoji?"⁵⁰

O filmskom kritičaru Majklu Medvedu (Michael Medved), jednom od voditelja koji intervjuiše goste u emisiji *Sneak Previews*, mnogo se govorilo u vestima u poslednje vreme. Razlog za to je njegova nova knjiga, *Hollywood vs. America: The War on Traditional Values (Hollywood nasuprot Amerike: rat s tradicionalnim vrednostima)*. U članku objavljenom u časopisu *Washington Post*, Medved je ukratko izložio neke svoje stavove. Na primer, on ismeva medije zato što sebi pripisuju određene zasluge (pozitivne reklame za kondome, prijavljivanje za glasanje, dodeljivanje vozača alkoholisanim licima, doprinos u očuvanju kišnih šuma, itd.), jer s druge strane tvrde, što je paradoksalno, da "nasilje, hedonizam i sebičnost koji se tako često mogu sresti u njihovom programu ipak neće imati nikakve posledice u stvarnom svetu (...)

Branitelji Holivuda bez imalo uverljivosti tvrde da Marfi Braun ili neki drugi izmišljeni likovi u televizijskim emisijama ne vrše nikakav uticaj na svoje fanove, ignorišući time činjenicu da milioni mladih ljudi oponašaju ikone pop-kulture, oblačeći se kao Madona ili Majkl Džekson, hodajući poput Terminatora ili ponavljajući nepristojne, podrugljive dosetke Barta Simpsona...

Nije li apsurdno to da biznis koji naplaćuje stotine hiljada dolara za nekoliko minuta reklame (jer je poznato da slike koje se brzo smenjuju pred očima gledalaca mogu da prodaju sve, od konzervirane hrane do političkih kandidata), istovremeno tvrdi da viščasovni program koji se emituje između tih kratkih reklamnih poruka nema nikakvog uticaja na gledaoce?”

Medved dalje razvija svoju tezu o tome da Holivud, izgleda, namerno pokušava da uništi tradicionalnu porodicu, primećujući da se preko filmskih idola poput “Goldi Hon i Kurta Rasela, Vudi Alena i Mie Farou, Suzan Sarandon i Tima Robinsa, Džesike Lang i Sema Šeparda, Šona Pena i Robin Rajta, Fare Fositi i Rajana O’Nila, Džeka Nikolsona i Rebeke Brusar, Edija Marfija, Glen Klouz, Al Paćina, Roda Stjuarta, Eda Asnera, Stinga, Ajs Kjuba i mnogih drugih, promovise stav da treba izbegavati ili odlagati stupanje u brak, čak i nakon što partneri dobiju decu”.

Medved je zapazio da je Holivud ranije makar na rečima branio tradicionalne porodične vrednosti. Sada to više ne radi! “Glumci i zabavljači danas zadobijaju divljenje svojih kolega i holivudske štampe pre time što upućuju izazov porodičnim vrednostima nego time što ih poštuju.”

Medved zapaža da je čak i u čisto dečijim filmovima, kao što su *Baby Boom*, *Tri muškarca i kolevka* i *Gle, ko to govori*, osnovna poruka potpuno jasna: “Bebe su možda neodoljivi izvor zadovoljstva, ali se u njima najviše može uživati kada niste upleteni u bračnu mrežu.”

TV emisije u tom pogledu, kaže Medved, na najotvoreniji način prenose poruke usmerene protiv tradicionalnih vrednosti. Svuda se prikazuje kao sasvim normalno da samo jedan roditelj odgaja dete. Već 1991. godine, od sedam trudnica u filmovima koji su se prikazivali u udarnim terminima – samo jedna od njih je bila udata. Saradnici koji pišu za časopis *Tajm* su u novembru 1991. godine sa žalošću primetili da “tradicionalnog odgajanja dece praktično više skoro da nema u medijima”.⁵¹

TRI NEVAŽEĆA ČEKA: REKLAME, VESTI I JEZIK

Neverovatna moć reklama

Čak i do 20% programa za decu čine reklame.

Reklame koje naša deca gledaju ne samo što u velikoj meri podstiču materijalizam, već su i pune poruka o stilu života koje su u potpunoj suprotnosti sa zdravim vrednostima. U stvari, one same po sebi predstavljaju čitavu gomilu pogrešnih informacija koje, ako se redovno i intenzivno konzumiraju, imaju veću moć od porodice, škole i crkve zajedno.

Jedan od najuticajnijih kritičara u istraživanjima medija bio je Džeri Mender (Jerry Mander). U svojoj knjizi *Četiri argumenta za izbacivanje televizije* on je detaljno opisao jedno svoje neobično iskustvo koje je promenilo tok njegovog života. Dok je tokom krstarenja dalmatinskom obalom, naslonjen na ogradu broda, posmatrao jedan od najlepših krajolika na našoj planeti, odjedanput je dobio osećanje da između njega i tih prelepih predela postoji neka “opna”. Nije bilo nikakvih intenzivnih niti dubljih osećanja! Nešto nije bilo u redu, a nije tako bilo kada je kao dete istinski uživao u prirodi.

“Nije priroda bila dosadna, već mi je postala nevažna, nije više bila deo mog života. Nisam više bio u stanju da je osetim, da se uživim u nju ni da je volim, samo zato što nisam dovoljno boravio u njoj. Tempo života ne ostavlja mnogo vremena za odlazak u prirodu.”⁵²

Jedan od glavnih razloga za to otuđenje bile su reklame. Na početku svoje karijere, Mender je poslovno sarađivao sa genijem za oblast reklame, Hauardom Gosidžem (Howard Gossage).

“TV reklame mogu trajno da iskvare dečje shvatanje moralnosti, društva i posla.”
“Gosidž je znao da problem kod reklama nije samo u načinu na koji one naglašavaju beznačajne stvari. Pun gneva, govorio je o samoj funkciji reklama kao o invaziji na čovekovu privatnost, koja prevazilazi prodaju od vrata do vrata ili kompjuterski fajl poslan na vašu adresu. *To je invazija na um koja je promenila ponašanje, koja je promenila ljude*.”⁵³

Reklame govore vašoj deci da su *proizvodi* ti koji određuju njihov identitet, a ne ono što je unutra, u njima. Nil Postman (Neil) je u jednom intervjuu primetio da ćemo u prvih 20 godina života videti oko milion reklama. “Zbog toga TV reklame predstavljaju najveći izvor informacija u procesu obrazovanja mladih... Reklame uče decu da se svi problemi mogu rešiti, da se svi problemi mogu rešiti brzo, kao i da se mogu rešiti brzo uz pomoć neke tehnologije (lekova, deterdženata, automobila, kompjutera).”⁵⁴

Koje nam sve poruke šalju te neverovatno ubedljive reklame?

✦ *Proizvodi – ne tvoj karakter – određuju tvoj identitet.*

Dr. Kenet Kertis (Kenneth Curtis) iz kompanije *Gateway Films* naziva ovo “podmuklim napadom na hrišćansko shvatanje sveta putem tvrdnje da život čine *stvari* koje posedujemo, što je u suprotnosti sa Isusovim učenjem”.⁵⁵

Filip Viden (Philip Whidden) je to ovako objasnio: “Najdestruktivnija sila u reklamiranju je ona koja nas uči da nismo dovoljno dobri takvi kakvi smo stvoreni. *Mi nikada nismo dovoljno dobri u očima avenije Medison*. Kad bismo se ceo dan kupali, depilirali, brijali, farbali, izbeljivali, ispirali, pušili, išli u

kupovinu i mirisali se, nikada ne bismo mogli da dostignemo ideal koji se postavlja u reklamama... Oni koji se bave reklamom imaju otvoreno antihrišćanske ideje o tome šta vredi.”⁵⁶

✦ *Svi problemi se mogu rešiti, svi problemi se mogu rešiti brzo, svi problemi se mogu rešiti uz pomoć neke tehnologije.*

✦ *Nezdrava brza hrana i lekovi koji se nalaze u slobodnoj prodaji bolji su od zdrave hrane.*

✦ *Bučnost, nepristojnost, neotesanost, bezosećajnost, odbojnost, grubost – izuzetno su poželjne osobine u životu.*

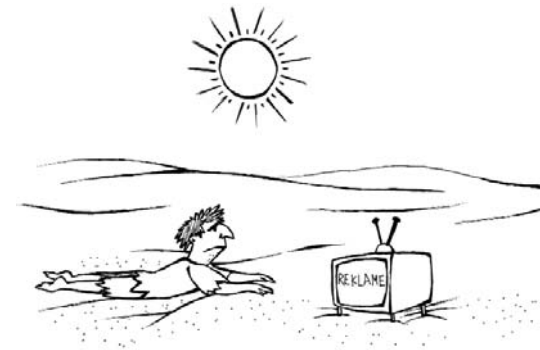
✦ *Deca i omladina znaju daleko više o životu nego roditelji, nastavnici, sveštenici i ostale odrasle osobe.*

✦ *Upotreba alkohola je “kul”.*

Dugogodišnji TV kritičar Tom Šejlz (Shales) primetio je sledeće: “Ponašanje likova u reklamama, koje izaziva divljenje, u velikoj meri se graniči sa nečim što zaslužuje svaku osudu. U reklamama za pivo muškarcima se poručuje da je najzabavnija stvar na svetu sedeti po ceo dan i ‘lokati’ pivo sa ortacima. A ipak, što je najveće čudo, izgleda da nijedan od tih alkoholičara nikada nije nimalo ‘pod gasom’, a kamoli pijan. Trebalo bi da se u nekoj od tih reklama pojavi žena jednog od njih i odvede ga kući. I to da ga odvuče za uši, ako treba.”⁵⁸

✦ *Seksualnost je daleko važnija od osećajnosti i posvećenosti.*

✦ *Neodoljiva želja za nečim što nije naše je poželjna karakterna osobina.*

Vesti koje nisu vesti

Danas se zabrinjavajuće velik broj Amerikanaca o događajima u svetu informiše slušajući vesti na televiziji. To je zastrašujuća činjenica iz više razloga, na primer zato što se na neobavešteno biračko telo ne može osloniti. Naši preci su ozbiljno shvatili svoju odgovornost da se izbore i sačuvaju krvavo stečene slobode. Da biste danas bili dobro obavešteni glasač, morate čitati dnevne novine, i lokalne i regionalne, a i neki nedeljnik; morate slušati, ako vam to vreme dozvoljava, glavne komentare na radiju i televiziji. Bilo šta manje od toga ne odgovara datom zadatku.

Vratimo se televiziji. Pre nekoliko godina, Erik Barnou (Eric Barnouw) zapazio je da "ljudi koji gledaju vesti na televiziji u velikoj meri zavise od iskrivljenih prikaza događaja. Pre nego što se nešto dogodi, oni imaju stav šta će biti važno. Oni očekuju samo ratove i poplave i druge katastrofe koje traju dovoljno dugo da TV ekipe mogu da ih snime... To daje ogromnu moć ljudima koji su u poziciji da planiraju takve stvari... U Angoli se vodio rat već 10 godina kada smo odjedanput čuli za njega u drugom dnevniku. *Stvari kojih nema na televiziji kao da se u suštini nisu ni dogodile...* Ono što se prikazuje na televiziji ostaje urezano u umu. Jasnije je, obojeno je živim bojama koje su upečatljivije od bilo čega u vašem životu. Događaji na TV-u imaju neverovatnu autoritet".⁶⁰

Barno je zapazio da je u jednom dokumentovanom slučaju snimateljska TV ekipa koja je pratila pobunu u Čikagu pokušala da nagovori decu koja su stajala u blizini da pljačkaju okolne prodavnice kako bi "imitirala" stvarnost. "TV vesti nemaju mnogo veze sa vestima. One su zapravo šou-biznis."

Iako bi ceo tekst drugog dnevnika zauzeo jedva pola novinske strane, vidimo kako se tu kaže malo toga zaista važnog. A pogotovo je žalosna činjenica da TV vesti u velikoj meri naginju ka senzacionalizmu i melodrami. Nisu retke ni aktivnosti koje su organizovane i snimljene specijalno za televiziju, i koje – budući

da su snimljene i prikazane – postaju vesti bez obzira da li treba to da budu.

Dr Maršal Veri (Marshall Vary), u časopisu *The Harding Journal of Religion and Psychiatry*, zapaža da su deca od 7 godina ili mlađa sklona da pogrešno tumače ono što čuju na vestima, krivo povezujući uzrok i posledicu. Osim toga, on upozorava da mnoge scene koje se prikazuju na vestima nisu prikladne za dečje oči. S druge strane, starija deca (od 8 do 12 godina), naročito ona inteligentnija, sa izraženim verbalnim sposobnostima, veoma često se preterano uzbuđuju zbog intenziteta onoga što čuju i vide, a neka među njima čak toliko da imaju noćne more.

Lično mogu da posvedočim da je ova poslednja izjava dr Verija tačna. Tokom ne tako davnog rata u Zalivu primetio sam da nekoliko studenata sedi na podu ili u foteljama u hodnicima blizu moje kancelarije. Ti studenti su bili toliko zbunjeni vestima na televiziji da su bili potpuno izbačeni iz ravnoteže. Jednostavno su sedeli tamo njišući se kao u nekoj vrsti transa. Ako vesti na televiziji mogu na tako dramatičan način da utiču na studente, zamislite samo kako utiču na decu!

Osvrćući se na svoju karijeru, u članku pod naslovom "Nemoj to da gledaš" ("See It Not"), poznati novinar Danijel Šor (Daniel Schorr) priznao je i otkrio mnogo toga i o sebi i o svojoj profesiji. Nikada nije mogao da bude miran zbog svojih ne baš tako časnih uspeha u karijeri – na primer, zbog činjenice da je za intervju namerno birao militariste poput Stouklija Karmajkla i Repa Brauna (Stokely Carmichael, Rap Brown) umesto onih koji su pripadali umerenoj struji, zato

"Večernji dnevnik traje u proseku 22 minuta, što znači da je, ukoliko dobije 30 sekundi da nešto kaže, neki predsednički kandidat pravi srećnik. Više ne dobijamo potpune vizije ili ideje. Srećni smo ako dobijemo i dovršenu rečenicu. Složenost ustupa mesto pojednostavljenim, žestokim prepucavanjima protivničkih kandidata i njihovom 'hvatanju' grešaka. Suština postaje manje važna"⁵⁹

što je postojala mnogo veća verovatnoća da se takvi intervjui uživo emituju na televiziji. Nije mogao da zaboravi ni jedan susret sa Martinom Luterom Kingom mlađim. U nadi da će navesti Kinga da izgovori neku preteću rečenicu koja će se posle emitovati na vestima, primetio je kako je King postao neraspoložen i potišten. Šor ga je upitao zašto se tako oseća.

“Zbog Vas, rekao je on, ‘i zbog vaših kolega na televiziji. Pokušavate da me isprovocirate da pripretim nasiljem i ako ja to ne učinim, vi ćete na televiziji prikazati nekoga ko hoće. A time ćete ih izabrati za naše lidere. I ako dođe do nasilja, da li ćete razmisliti o tome koliko ste vi tome doprineli?’”⁶¹

Šor je takođe ukazao na simbiozu između televizije i nasilja, naročito kada su u pitanju uzimanje talaca, kidnapovanje i terorizam. Izveštavanje sa terena raspaljuje bes kod gledalaca i preuveličava same događaje, a sasvim je moguće da povećava i stopu smrtnosti.

Upropaštavanje naših života

Ted Kopel (Koppel) je izrekao veoma oštar sud na račun vrednosti televizije kao medija: “*Gotovo sve što se kaže u javnosti danas se snima i beleži... Većina od toga što se kaže nije vredno pamćenja.*” Da je to jedini problem kod televizije, stvar ne bi bila tako loša, ali žalosna je činjenica da su iz godine u godinu upotreba jezika na televiziji, tematika emisija, psovke, bestidne reči – na sve nižem nivou. Došli smo dotle da je “pristojnost” deo tako daleke prošlosti u istoriji televizije da se malo njih seća vremena kada je ona predstavljala neki faktor u sadržaju programa. Čini se da danas ništa nije zabranjeno – prikazuje se sve, bez obzira koliko je to odvratno, grubo, bestidno ili bogohulno, i bez obzira koliko to može da uništi nečiju reputaciju.

“Mi se menjamo gledanjem.” Svi smo ovo pročitali i slažemo se s tim, ali je malo nas to shvatilo ozbiljno. Najživlji primer istinitosti ove maksime video sam pre nekoliko godina kada sam

bio sa nekim slikarima u Juti. Nikada do tada nisam bio u kontaktu sa tako nepristojnim i vulgarnim ljudima. Bio sam sa njima samo dve nedelje pre nego što je jedna nesreća prekinula taj odnos. Od tada, kada god sam bio pod nekim stresom, te nepristojne reči su mi dolazile na vrh jezika i prosto navirale da izađu iz mojih usta, iako su mi psovke i vulgarnosti potpuno strane! I sve to zbog samo dve nedelje koliko sam ih slušao!

Koliko god se opirao, i ja sam deo masovne kulture. Praktično je nemoguće izbeći njen uticaj. Čak je i moja prilično kratka izloženost uticaju medija prodrila u moje najdublje misli, pobude, motive i ponašanje. Ti “ovnovi za rušenje bedema” probili su odbrambene zidove moje duše prodrevši daleko dublje nego što bih želeo da priznam. Na sreću po mene, ja imam Boga koji me prihvata i pored mojih slabosti i grešaka.

Imajući na umu ovo svoje iskustvo, sasvim je logično što sam bio impresioniran pismom koje je Kerol En Džons poslala uredniku *Vašington posta*. Ovo je nesumnjivo jedna od naj-snažnijih izjava o uticaju reči koje izgovaramo i čujemo, od svih na koje sam naišao: “I dok je Tom Šejlz (Shales) ispravno postupio kada se suprotstavio žalosnoj upotrebi nedoličnih reči na televiziji, on je ceo svoj zaključak potkopao neverovatnim zapažanjem da ‘jezik ne kvvari um niti dovodi dušu u opasnost...’ Ja se nimalo ne slažem s tim.

Jezik predstavlja samu srž komunikacije, koji ne služi samo za saopštavanje informacija, već je bogat i nijansama. Profesori engleskog ocenjuju radove svojih učenika ne samo na osnovu sadržaja i stila, već i na osnovu jasnoće misli i izraza... Neprecizni izrazi otkrivaju nedovršene misli. U iskazivanju čovekovog bića učestvuju i jezik i misli, nerazdvojno povezani sa svim finesama i nijansama uma.

Jezik *može* da ‘dovede dušu u opasnost’. *Može* da poseče isto tako oštro kao mač, ili da udari tupo poput toljage, tako da vas prepadne a da vam ne saopšti nešto vredno.

Tom Šejlž takođe zaobilazi srž sukoba oko vulgarnog jezika time što se ne suprotstavlja struji 'reci to bez uvijanja i ulepšavanja', koja je danas toliko popularna među gospodarima Holivuda. Reprodukovanje 'stvarnosti' u njenoj najgrubljoj, najvulgarnijoj i

"Ništa nije toliko opasno po život kao suženje čovekovih duhovnih horizonata. Ne postoji veće zlo koje ga može zadesiti od onog da mu ovozemaljske stvari zaklone nebo. Civilizacija ne može zameniti blagostanje duše. Nikakav napredak nauke, nikakvo posedovanje apstraktne istine ne može nadoknaditi makar i nepotpuno poznavanje najvažnijih i najuzvišenijih istina čovečanstva. 'Jer čim će čovek otkupiti svoju dušu?!' "66

koja neće kontrolisati svoje ponašanje i svoje nagone. Kakve misli i osećanja se rađaju pod uticajem prostakluka, psovki i pogrđnih izraza?

Drevni narodi su smatrali da zabava pruža najveće zadovoljstvo onda kada i poučava i razveseljava. Kakva šteta što smo u današnjem modernom svetu, izgleda, izgubili tu želju da, uživajući u životnim zadovoljstvima, nešto i naučimo. Mi više volimo da pritiskamo sve one dugmiće koji isporučuju programe koji izazvaju naše najniže i najprimitivnije porive."⁶²

Zanimljivo je pogledati kakva nam uputstva u tom pogledu daje Biblija. U Jevanđelju po Mateju 12:34-37⁶³ piše sledeće: "Usta govore ono čega je srce prepuno. Dobar čovek iz dobre riznice iznosi dobro, a zao čovek iz zle riznice iznosi zlo. Ali, kažem vam: Ljudi će za svaku nekorisnu reč koju izgovore odgovarati na Dan suda. Jer, na osnovu svojih reči ćeš biti opravdan i na osnovu svojih reči osuđen. "

najnasilnijoj formi toliko se ceni da niko ni ne procenjuje dobre i loše strane toga.

Iz večeri u večer, nama i našoj deci serviraju se emisije bez imalo kulturne vrednosti, kao da im je cilj stvaranje generacije koja će biti prezasićena i apatična, koja će govoriti jezikom ulice i na isti način razmišljati i reagovati, i

U 7. poglavlju Jevanđelja po Marku Hristos govori o temi ovog našeg razmatranja: o onome čime vaspitavamo naš um. Da se Hristos obraćao ljudima dvadeset prvog veka, On bi nam svakako rekao da procenjujemo televiziju prema tome kakav način života ona podstiče. "Što izlazi iz čoveka ono pogani čoveka; jer iznutra iz srca ljudskoga izlaze misli zle, preljube, kurvarstva, ubistva, krađe, lakomstva, pakosti, zloće, lukavstvo, sramote, zlo oko, huljenje na Boga, ponos, bezumlje. Sva ova zla iznutra izlaze, i pogane čoveka."⁶⁴

I apostol Pavle govori o tome, posebno u 1. i 2. stihu 12. poglavlja poslanice Rimljanima, gde poziva vernike crkve u Rimu da ne dozvole da ih – kako to prevodi Dž. B. Filipis – "ovaj svet oblikuje prema svom kalupu". Pavle je, verujem, isto tako govorio i o tome šta naša deca treba da gledaju kada je predložio vernicima crkve u Efesu: "Živite u ljubavi... A blud i svaka nečistota ili lakomost da se ni ne spominje među vama, kao što dolikuje svetima; ni gadost, ni budalasti razgovori, ni lakrdije, što ne bi priličilo; nego radije zahvaljivanje... Niko da vas ne vara praznim rečima... živite kao deca svetlosti... u svakoj dobroti, pravednosti i istini... Ne budite saučesnici u jalovim ili mračnim delima, nego ih radije izobličavajte... Pazite, dakle, brižljivo kako živite, ne kao nemudri nego kao mudri, iskorišćavajući vreme, jer su dani zli."⁶⁵

MEDIJSKI RAT IZMEĐU DOBRA I ZLA – NEMA SUKOBA

Ne, to uopšte i nije sukob. Kakve li neravnopravnosti u borbenoj spremnosti! Teško je poverovati koliko su religiozni ljudi, na svoju sramotu, ostali inertni u toj borbi za sebe i one koji su im dragi. Većina ljudi, izgleda, živi u carstvu iluzija, ubeđena da ono čime ispunjavaju svoj um i dušu neće gotovo nimalo uticati na njihovu ličnost i njihovo ponašanje!

Zar nije umesno zapitati se *ko su ti ljudi* koji pišu i režiraju emisije i filmove, da li neguju dobra načela i da li promovišu ispravne vrednosti?

Pre dvadeset godina, kada su radio i televizija bili mnogo manje zagađeni nego danas, S. Robert Lichter (Lichter) i Stenli Rotman (Stenley Rothman) sproveli su jedno veoma značajno istraživanje. Anketirali su 240 najboljih novinara i radio i TV-komentatora (najistaknutije ličnosti iz prestižnih časopisa i radio i TV-stanica, kao što su *New York Times*, *Washington Post*, *Wall Street Journal*, *Time*, *Newsweek*, *US News & World Report*, CBS, ABC, PBS i drugi). Ovo su neka od njihovih zapažanja: “50% njih nema nikakve veze sa religijom; 86% vrlo retko odlazi na verske skupove, a samo 8% redovno. Skoro svi oni su liberalnih shvatanja kada je u pitanju seksualnost: 90% njih podržava vršenje abortusa, 54% smatra da preljuba ne predstavlja ništa loše, 76% njih kaže da nema ničeg lošeg u homoseksualnosti.”⁶⁷

Džonatan Olter (Jonathan Alter) je zapazio da postoji kulturna elita “čije vrednosti oblikuju sve nas”. Kada je opisivao dostignuća

te kulturne elite, Olter nije nimalo ulepšavao: “Uz pomoć televizije ta elita oblikuje američku masovnu kulturu, koja je izuzetno jaka i obilno se izvozi, uključujući tu i naše najsmrdljivije đubre.”

Olter je, dalje, o tim ljudima koji kontrolišu i koriste medije, napisao da su oni “obrazovaniji, bogatiji, liberalniji, mobilniji, manje religiozni i manje vezani za konvencionalne moralne norme od većine gledalaca.”

Da li oni sami veruju u poruke koje nam šalju? Filmski režiser Džon Milijus (John Milius) ne misli tako: “Baš kao što neki advokati čitavog života zastupaju zagađivače životne sredine i duvanske kompanije, tako i mnogi ljudi u Holivudu vrlo retko mešaju svoj posao sa svojim ličnim stavovima.”

A kakav je njihov stav prema društvu? “Četvorica od petorice glumaca nominovanih za Oskara 1992. godine glumila su devijantne likove. To pokazuje koliko Akademija promoviše pokazivanje mračne strane društva... Oni na filmskom platnu stvaraju svet koji je gori od onog u kojem živimo.”⁶⁸

Kolumnista Džonatan Jardli (Jonathan Yardley) je uputio jednu od najoštrijih kritika ikada napisanih o američkoj masovnoj kulturi:

“U savremenom društvu možda ništa nije toliko pogubno po opšte dobro kao ono što gledamo na pijaci popularne kulture... Proizvodi masovne kulture – naročito oni na televiziji – nisu samo sveprisutni, već su i neverovatno dosledni po svojim osobinama. Nemoguće je gledati ih a ne potpasti pod njihov loš uticaj... Oni prikazuju društvo u kojem tradicionalne vrednosti – porodica, obrazovanje, religija – ili ne postoje ili su predmet izrugivanja; u

kojem seksualne slobode nemaju nikakve granice, dok se posledice te slobode, i društvene i moralne, izvrgavaju podsmehu ili ignorišu; u kojem se 'samoostvarivanje' i 'samopoštovanje' cene više od požrtvovanosti i discipline... društvo u kojem je nasilje žestoko i sveprisutno, a ipak, baš kao i seksualne slobode, ne ostavlja nikakve trajne i štetne posledice. Ono što oni prikazuju je, jednom rečju – *nepostojeći svet zabave*. To je zemlja fantazije u kojoj se najniže ljudske strasti – od kojih je većina, na ovaj ili onaj način, vezana za seksualno uzbuđenje – predstavljaju kao dozvoljene, sasvim pristojne i uzdižu do ranga zakonitosti, time što se neprestano ponavljaju u svemu, od situacione komedije do umetničkih filmova, popularnih pesama i džepnog izdanja nekog romana – a da ne spominjemo reklame na televiziji i u štampi koje su oblikovale američku kulturu na kraju 20. veka. Ti prizori i 'vrednosti' za koje se oni zalažu, toliko se nameću da se praktično uopšte ne mogu izbeći. To su dominantni prizori američkog života u ovim poslednjim godinama 20. veka..."

Jardli je takođe ukazao i na nedavno objavljenu knjigu Džejm-
sa B. Tvičela (James Twitchell), *Carnival Culture (Karnevalska kultura)*, koja navodi jednu od najznačajnijih studija o beletristici pre 90-tih godina.

"Studija je pokazala da se u periodu od 1966. do 1988. godine broj knjiga koje opisuju nasilje i antidruštvenu tematiku povećao za 61%. U poslednjih 20 godina, knjige u kojima ima nasilja morbidnije su i sa više sadističkih elemenata nego bilo šta što se u dosadašnjoj američkoj istoriji nalazilo na listi bestselera. Satanizam i horor, kojih do šezdesetih godina nije ni bilo, postali su uobičajena tema. Potpuno je jasno da se savremeni čitaoci zabavljaju čitajući knjige u kojima ima više mržnje, sadizma i morbidnosti nego u knjigama uz koje se zabavljala bilo koja od prethodnih generacija u celokupnoj svetskoj istoriji. Isto se može reći i za filmove, televiziju i muziku, koji imaju mnogo veći uticaj nego štampa, naročito na mlade... Ne može biti puka slučajnost to što u isto vreme ima sve

više nasilja i što se to nasilje glorifikuje u masovnoj kulturi; to što ima sve više vanbračne dece u isto vreme kada se nesputano prepuštanje seksualnim aktivnostima slavi i uzdiže; to što se obrazovanje i samodisciplina sve manje ceni, dok se istovremeno promovise neograničeno udovoljavanje vlastitim prohtevima."⁶⁹

Kakve se to lekcije neprestano dele posredstvom medija? Konzervativni način života je, po pravilu, stalan predmet poruge i ismevanja u gotovo celokupnom TV programu. (Istina je, mnogi vernici i verske vođe potpomažu širenje te negativne predstave svojim naopakim i licemernim stilom života.)

Od situacionih komedija do sapunica, filmova i crtanih filmova – religija je svuda predmet podsmeha, baš kao i život po bilo kakvim moralnim normama. Čuveni dramski pisac Loring Mendel (Mandel) izjavio je sledeće: "Mislim da nas televizija, džin koji lenstvuje i cereka se, veoma zagađuje... Veliki deo onoga što se na televiziji prikazuje *daje nam lažnu predstavu* o tome kakav je ovaj svet i o tome šta znači biti ljudsko biće... Decu obrazuje televizija, uz koju provode možda duplo više vremena nego u školi... Problem je u tome što ih ona uglavnom uči neistinama."⁷⁰

Tom Šejlz uputio je sledeću otrežnjujuću kritiku: "Vekovima je glavna tema u književnosti i pozorištu bila borba između dobra i zla. Do sedamdesetih godina i do Votergejta bila je to glavna tema i televizijskog programa, a danas popularna zabava napušta koncepte dobra i zla. Ljudi koji gledaju televiziju u udarnim večernjim terminima ne vide da dobro pobeđuje zlo. Naprotiv, oni vide kako se negativci uzdižu kao heroji. Neko će reći da su te emisije više odgovor na moralnu konfuziju nego jedan od faktora koji je do nje doveo. Ono što je sigurno, njihov sve veći broj održava i hrani ideju da su koncepti dobra i zla odavno izašli iz mode, i da je plata za greh uglavnom - novac, moć i glamur."⁷¹

Još pre nekoliko decenija, kineski vođa Čang Kaj-Šek upozorio nas je šta takvo jedno stanje znači: "Bez obzira da li je u pitanju pojedinac ili cela nacija, gubitak integriteta je isto što i sama smrt."

Dejvid Kučarski (David Kucharsky) upozorava: “Gledaoci bi trebalo dobro da se čuvaju situacionih komedija. Njihovo suptilno potcenjivanje hrišćanskih kriterijuma u pogledu seksualnosti vrše razarajući uticaj, naročito na tinejdžere i mlađu decu. Veliki broj naših mladih misli da je najgore što može da se desi čoveku – to da ga ismeju.”⁷²

TV urednik *Njujork posta*, Pol Denis (Paul Dennis), u svojim nedavno objavljenim *Favourite Families on TV (Omiljene porodice na TV-u)* kaže da jednostavno nije istina da porodične emisije nekada nisu odgovarale stvarnosti ili da su bile sladunjave u prikazivanju svojih junaka: “Sve najbolje porodične emisije su bile takve: Jedan član porodice počne u negativnom smislu da se izdvaja i onda od stida mora ponovo da se vrati u red. To je bila naša lekcija. Tako je to nekada funkcionisalo. Ne savršenstvo, već nesavršenstvo i opraštanje...”

A onda je došla serija *All in the Family*, i sve se promenilo... Danas ne postoji porodica u kojoj se, kada ‘ispadnete iz koloseka’, ponovo vraćate na njega. Postoje, naravno, i izuzeci: *Krozbi šou (The Crosby Show)* je poput *Father Knows Best (Otac zna najbolje)* u *Crnom licu (Black face)*. Porodice kao što su Bandijevi ili

“Mnogi društveni analitičari su ubeđeni da je TV nadmašio i dom i crkvu i školu, postavši faktor koji vrši najsnažniji uticaj na moralnost. Ono što deca gledaju snažno napada tradicionalne vrednosti: raširena upotreba droga i alkohola, nasilje, nemoral, pohlepa i kockanje.”⁷³

priča, u kojima je glavni faktor seksualnost. Brak je samo faza – dogovor – koja će trajati, možda, samo dotle dok postoji seksualna privlačnost; kada ona počne da se gubi, vreme je da se nastavi dalje – bez obzira koliko bi to moglo da slomi srce supružnika i dece. U

Simpsonovi toliko su disfunkcionalne da se osećamo kao da nas udaraju po glavi.”⁷⁴

TV saponice su među najlošijim učiteljima na televiziji, sa svojim upornim prikazivanjem nenormalnih i nemoralnih životnih

savremenim medijima, uključujući i modernu muziku, “ljubav” sa sobom ne nosi nikakvu *odgovornost* prema ljudima, kao ni *trajnost* ni *posvećenost*.

Mediji su taj čin ljubavi prema jednom biću pretvorili od nečeg divnog (Bogom dani poklon koji učvršćuje dom i dovodi do posvećenosti bračnom drugu i čvrste rešenosti da se ostane zajedno do kraja, dok vaša

deca i deca vaše dece rastu, i kada vaš bračni drug ostari i izgubi mladalački izgled) u hedonistički avanturizam u stilu Džejms

“Možda imamo manje kompleksa otkada je seks postao slobodan, ali isto tako imamo i mnogo manje lepote, vernosti i odgovornosti u seksualnom životu.”⁷⁵

Bonda – seks se prikazuje kao suština svega, a iskrena ljubav prema seksualnom partneru predstavlja predmet podsmeha. Kada nestane uzbuđenje, treba naći novo uzbuđenje, pa opet novo i novo... Sve veze u životu su prolazne i za jednu noć, a ljudi koji očekuju doživotnu ljubav i posvećenost prikazani su kao budale.

Džordž Plagenc je zapazio da je “situaciona etika promenila zapovest o preljubi, tako da ona sada glasi: ‘Ne čini preljubu – bar ne tako često...’ Međutim, u svom prvobitnom i nerevidiranom obliku, zapovest o zabrani preljube imala je za cilj da u ljudima obnovi prirodu dostojnu čoveka – da postavi visok ali ne i nedostižan standard koji bi pomogao čovečanstvu da se odupre nižoj prirodi koja ga vuče dole.”⁷⁶

Plagenc se potom okrenuo jednom drugom aspektu pogrešnog učenja u medijima: “Naše društvo je, izgleda, uklonilo predbračni seks i seks između nevenčanih osoba iz oblasti morala. Međutim, mi plaćamo visoku cenu zbog upuštanja u neobavezan seks. Romanopisac D. H. Lorens upozorio je još pre 50 godina da ‘suviše slobodna intimnost među polovima steriliše; ona stvara bespolna bića. Kasnije je nemoguće imati dubok i magičan seksualni život’.”⁷⁷

Kada imam časove savetovanja za studente i odrasle osobe, otvoreno im govorim da nije lako održati bračnu zajednicu do

kraja života. Potrebno je mnogo truda i volje da bi stalno mogao da se prilagođavaš životnom putu i osobinama svog partnera, da biste ostali zajedno i bili tu za svoju decu i unuke u svim nevoljama, nespornostima i teškoćama koje život sa sobom nosi. Ta posvećenost i želja da do kraja života ostanete zajedno moguća je, po mom mišljenju, samo uz Božiju pomoć.

Neki od njih mi kažu kako medijska filozofija života “voli ih i ostavi ih” može razorno da deluje kada se prenese u realnost njihovog svakodnevnog života: pokloniš nekome srce i onda gledaš kako ga on ili ona gazi. Samo ostavljanje često nije toliko bolno kao odvrtnje i zavrtnje “slavine” ljubavi, nedostatak brige za one koji su nekada bili deo porodice... Deci sve to izgleda kao da im zalupite vrata pred nosom. Upravo je taj osećaj napuštenosti i opadanja sopstvene vrednosti ono što predstavlja tako veliku tragediju u modernom društvu.

Posledice te tragedije, međutim, poput talasa se šire kroz čitav život. Pre nekoliko godina, dok sam bio na čelu “Southwestern’s Adult Degree Program”, bilo mi je postavljeno pitanje koje je na kraju promenilo moj život. Postavila mi ga je jedna žena čiji su se roditelji razveli dok je još bila vrlo mala: “Dr Viler, da li ste Vi moj prijatelj samo dok ne diplomiram... ili ste moj prijatelj na duže staze?” Ona je znala da sam plaćen da joj pomognem da diplomira – ono što je zaista htela da zna, pre nego što se usudi da širom otvori vrata prijateljstva, bilo je to da li moje interesovanje za nju kao osobu ima na sebi utisnut “rok upotrebe”. Naše društvo je toliko zasićeno isplaniranim “bacanjem u staro gvožđe”, razvodima i vezama za jednu noć, da je htela da zna da li sam i ja samo deo te društvene norme ili sam jedna od retkih pojava u današnjem društvu: *neko ko se nudi da ti bude prijatelj do kraja života*.

To pitanje me je nateralo da ponovo procenim svaku vezu u mom životu u to vreme. Što je još značajnije, ono je učinilo da mi prijateljstvo i pomaganje drugima postane najvažnija stvar do kraja života.

U poslednjih četrdeset godina, mediji bez mnogo buke i pompe uništavaju dušu modernog čoveka. Tradicionalni zaštitni bedemi – dom, škola i crkva – predali su svoje uloge skoro bez otpora. Ipak, ne možemo da kažemo da nismo bili upozoreni! Tokom tog istog perioda, ogroman broj stručnjaka i naučnika izneo je svoja zapazanja i svoju zabrinutost, o čemu se dosta govorilo i u sekularnoj i u verskoj štampi. Šta su otkrili? Gotovo sve što su otkrili bilo je negativno! A stalno su predviđali ono što se sada zaista i događa.

Bivši ministar za obrazovanje, Vilijam Benet (William Bennett), izjavio je za njujorški *Harvard klub*: “Ako želimo da naša deca poseduju karakterne osobine kojima se divimo, moramo ih učiti koje su to osobine. Ona moraju naučiti da prepoznaju oblike i sadržaj tih osobina. Moraju postići makar i minimalni nivo moralne pismenosti koja će ih osposobiti da razumeju ono što vide u životu, i to će im, nadamo se, pomoći da ga dobro prožive. Umesto toga, kod nas takvo intelektualno poučavanje o karakteru praktično ni ne postoji.”⁷⁸

Kolumnista Vilijam Rozberi (Raspberry) je, komentarišući Benetov govor u jednoj kolumni 1986. godine, upozorio da se ne može očekivati da se moralni rast odvija u “moralnom vakumu”. Kada su američki mediji u pitanju, situacija je mnogo gora od moralnog vakuma: mediji otvoreno i sistematično razaraju moralno poučavanje koje je postojalo u našem društvu pre pojave televizije.

“Roditelji ne umeju da pritisnu dugme za isključivanje. Nijedna TV emisija, ma kako divna bila, ne može da se po vrednosti uporedi sa vremenom koje roditelj provodi sa decom, ukoliko roditelj želi da komunicira. Većinu roditelja danas, izgleda, baš briga da li će provoditi vreme sa svojom decom ili koje emisije njihova deca gledaju. Reči koje se najčešće čuju u Americi nisu: ‘Volim te’, ‘Dobro si to uradio’ ili ‘Nije to tako loše, pokušaj ponovo, možeš ti to’. Ne, reči koje najčešće možemo čuti u američkim porodicama su: ‘Nemam vremena, gledaj televiziju’ “⁷⁹

Savremene naučne studije pokazuju da članovi jedne prosečne porodice danas međusobno komuniciraju samo 14 minuta na dan, a jedan prosečan otac sa svakim svojim detetom ponaosob 42 sekunde dnevno! S druge strane, TV je u našim domovima

uključen *sedam sati i pet minuta svakoga dana!*

“Ko je najplodniji i najneumorniji pripovedač u vašem domu? Nekada je to bio roditelj, baka ili deka, ili stariji brat ili sestra. Danas je to u većini domova televizija.

Televizija je dobila ono o čemu su svi carevi i pape mogli samo da sanjaju: propovedaonicu u svakoj dnevnoj sobi, sa harizmatičnim govornicima koji pružaju uobičajeni ritual zabave i informacija, pri čemu u osnovi svega toga stoji poruka da treba nešto da kupite.”⁸¹

Pokojni Majkl London (Michael) je u jednom od svojih poslednjih intervjua zapazio sledeće: “Kada dođe to vreme da moji momci mogu više da nauče gledajući TV nego čitajući istorijske i poučne knjige, onda neka gledaju televiziju. U porodicama se više ne razgovara – u tome je tragedija Amerike.”

Početakom 1983. godine, kolumnista Sidni Haris (Sydney Harris) optužio je televiziju iz prilično neobičnih razloga, nazivajući medije “trošenjem duha u đubrištu srama... Muškarci i žene troše milione sati na glumatanje, koje nije vredno njihovih svestranih talenata”⁸⁰

Sredinom šezdesetih godina, *Međunarodno udruženje za obrazovanje dece* (*The Association for Childhood Education International*) objavilo je jednu od najznačajnijih studija o televiziji koja je ikada sprovedena. U to vreme, dotični medij nije bio star ni 20 godina, tako da je znanje o uticaju televizije bilo još uvek prilično oskudno. Ipak, neka od otkrića do kojih se došlo pokazala su se zaista provokativnim. Jedan od urednika studije, Ralf Geri (Ralph Garry) sa Bostonskog univerziteta, upozorio je da “iako dete tek u šestoj ili sedmoj godini života može da shvati šta se događa u nekom filmu, postoje dokazi da i vrlo malo dete

ima dovoljno dodira sa zvukom i slikom da bi bilo emocionalno ranjivo. Reagujući na izolovane epizode, malo dete ne oseća nikakvo olakšanje iz konteksta, a emocije su mu često vrlo snažne zbog načina na koji reaguje, po principu ‘sve ili ništa’”⁸²

Beti Longstrit (Betty Longstreet) i Frenk Orm (Frank Orme) iz *Nacionalnog udruženja za bolji radio i TV program* (*The National Association for Better Broadcasting*) izneli su neka od najznačajnijih zapažanja koja su ikada napisana o televiziji: “Za razliku od odraslih, deca ne svrstavaju obrazovanje u jednu, a zabavu u drugu kategoriju. Dete se uči na

svemu što vidi. Ono ne uči toliko iz onoga što mu drugi *kažu* koliko iz onoga što *vidi da oni rade*. Ljudi na televiziji za njega su pravi ljudi. Ono vidi majke, očeve i decu – osobe koje lako prepoznaje kao deo svog stvarnog okruženja. Ono nije u stanju da pravi razliku između mašte i stvarnosti ili između prihvatljivih i neprihvatljivih modela ponašanja.”⁸⁴

“Deca su osetljiva na ono što vide da se dešava drugoj deci u televizijskim emisijama, naročito deci sličnog uzrasta i istog pola. Za razliku od toga, ona često uopšte ne razumeju suštinu onoga što se događa među odraslima koje vide na televiziji.”⁸³

DUGAČAK KRVAVI TRAG – NASILJE U AMERICI

Pre nastanka televizije, Amerikanci su – blago rečeno – bili drugačiji narod. Generalno gledano, bili su miroljubivi i poštenu poštovaoci zakona, Boga i otadžbine; bili su spremni da opraštaju i duboko su verovali u puritansku etiku rada (koja uči da je vredan rad nešto što je Bog odredio za čoveka i što se od *svakoga* očekuje).

Jednostavnije rečeno, to je bio svet u kojem je bilo lepo živeti... a nezaključane kuće bile su sasvim uobičajena pojava. Komšije su slobodno ulazile jedni kod drugih. Kada je neko imao poteškoća na putu – ili bilo gde drugde – zastajali ste da mu pomognete; kada bi neko zakucao na vaša vrata, pozvali biste ga unutra. Većina ugovora se zasnivala samo na rukovanju – pa ipak, stopa neizvršavanja ugovornih obaveza bila je praktično ravna nuli: neplaćanja i bankrotiranja pojavila su se mnogo kasnije – zajedno sa advokatima.

Bilo je, naravno, i izuzetaka – uvek ih je bilo... ali oni su upravo to i bili: izuzeci.

Sve se to promenilo sa dolaskom televizije i drugih masovnih medija. Ne preko noći, ali već samo jedna jedina generacija dovela nas je u rubikonske šezdesete godine kada su, u toku samo pet godina, meci ubica pokosili Džona F. Kenedija, Malkolma X, Martina Lutera Kinga mlađeg i Roberta Kenedija u cvetu mladosti... Amerika od tada više nije ista. Naredna generacija dovela ju je tu gde je sad: to je najkrvavije društvo na planeti.

Međutim, tek kada sam sproveo jednu opsežnu studiju, otkrio sam faze našeg pada. Ključni momenat u nastanku ove knjige

nastupio je sasvim spontano, kada sam osetio snažnu potrebu da sredim sve novinske isečke, članke, kolumne i studije koje govore o nasilju tokom proteklih godina – ne tematski, već hronološki, onako kako su se pojavljivali u novinama. Tek *tada* sam se usredsredio na taj problem. Kada sam počeo redom da čitam, nije mi trebalo mnogo vremena da shvatim da se dešava nešto potpuno neočekivano: pred mojim očima nije se odvijala samo istorija američke zemlje, već se, paralelno sa njom, mogla pratiti i istorija degradacije morala u društvu. Baš kao što se negativ postepeno razvija u mračnoj komori, tako sam i ja gledao konstantan porast nasilja, a time i postepeno odumiranje američke duše. Kada sam došao do sredine osamdesetih, protiv televizije i onoga što nam njeni tvorci rade bilo je već toliko optužbi da sam hteo tu da stanem – jednostavno nisam hteo više da gledam. Međutim, ipak sam nastavio, i kada sam stigao do 1992. godine, od onoga što sam čitao sledila mi se krv u žilama... Evo nekoliko ključnih prekretnica, po hronološkom redu.

1957. - Čarls Van Doren je, kao učesnik u kvizu, iz nedelje u nedelju očaravao TV gledaoce svojim neodoljivim veštinama u hit emisiji “Twenty One” (“Dvadeset jedan”) na televiziji NBC. Kada je otkriveno da je sve to bila prevara, cela nacija nije mogla da se povрати od šoka.

Zašto? Prema Goldmanu, “moralni relativizam” je došao na mesto “moralne sigurnosti” i “doneo sa sobom moralnu tromost i konfuziju”.

1959. - Oko svega toga se digla tolika buka da su dve godine kasnije urednici časopisa *Luk (Look)* poslali istraživački tim od 12 reportera da prođu kroz cele SAD i sprovedu anketu postavljajući ljudima pitanje da li smo se mi zaista promenili kao nacija. Šta su otkrili? Otkrili su pojavu novog moralnog kodeksa: “Sve što radiš je OK ukoliko time ne povređuješ druge. Sve je OK ako spada u prihvaćenu poslovnu praksu.”⁸⁵

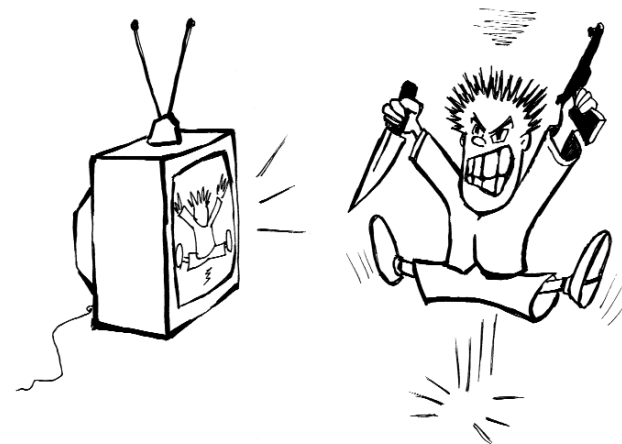
Džon Stajnbek (Steinbeck), zgrožen i mučen onim što gleda, napisao je svom prijatelju Adleju Stivensonu: "... nervni gas nemoralnosti se polako uvlači u sve pore društva; počinje od obdaništa i stiže do najviših instanci, kako u poslovnom svetu tako i u politici... Američko društvo je izmanipulisano na svim nivoima... Zabrinut sam zbog cinične nemoralnosti moje zemlje. Ona ne može opstati na tim osnovama."⁸⁶

Dr Lorens Kubi (Lawrence Kubie), profesora sa Univerziteta Fejl, upozorio je da će "konstantno suočavanje sa ubijanjem, prolivanjem krvi u formi koja je za dete realistična koliko i sam život" nesumnjivo ostaviti iza sebe zastrašujuću zaostavštinu.⁸⁷

1964. - Kiti Đenoveze (Kitty Genovese) bila je izbodena na smrt u ulici Kvins u Njujorku, dok je u zgradi u kojoj je nesrećna žena pokušala da se skloni, 38 svedoka posmatralo taj brutalni napad koji je poprilično dugo trajao – i *niko ništa nije učinio!* Ova priča je protutnjala celom zemljom za samo nekoliko sati, a Amerikanci su s nevericom bili zgroženi nad onim što su postali: zločinački bezosećajni i bezobzirni.

1973. - U oktobru mesecu, šestorica bostonskih mladića naterala su jednu Švajcarkinju da se polije benzinom – a potom je zapalili. Policija je za ovo zverstvo okrivila scenu iz filma *Fuzz* (koji je bio prikazan samo 48 sati pre ovog groznog događaja) u kojoj zapaljeni ljudi služe kao svetiljke. Ovo ubistvo je imalo takav odjek da su ga *U.S. News & World Report* stavile na naslovnu stranu i napisale opširan izveštaj o tome. Prema njihovom izveštaju, "televizijska industrija uporno tvrdi da ne postoji nijedan pouzdan dokaz da nasilje na televiziji podstiče nasilje i kriminal u društvu. 'Ako nasilje na TV-u podstiče nasilje kod ljudi, to čini samo kod onih poremećenih ljudi koji su već skloni nasilju', tvrdi jedan od sastavljača televizijskog programa iz Njujorka."⁸⁸

Oko pet nedelja kasnije, Šejna Eligzander (Shana Alexander) iz časopisa *Newsweek*, uključila se u raspravu i napisala sledeće:

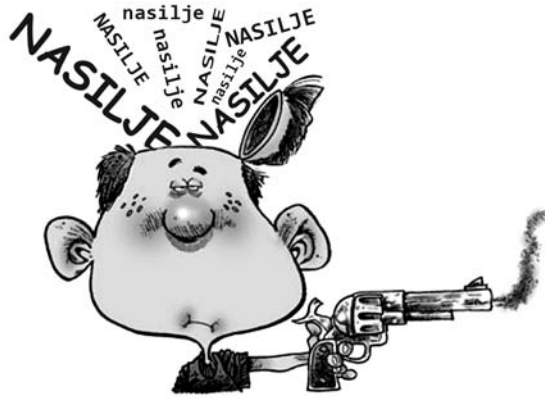

"Konstantno izlaganje dece otvorenom nasilju u filmovima i na televiziji vrši poguban uticaj, otupljujući njihovu osetljivost. Ljudi to instinktivno znaju. Upravo zato dve trećine Amerikanaca kažu da na televiziji ima previše nasilja... Ono što posebno ne volim da vidim i od čega se i najviše sklanjam jeste besmisleno, brutalno seksualno nasilje u scenama... Šokirana sam i što odjedanput imamo mnogo više scena silovanja – bilo ih je 20 proteklog meseca. Scene silovanja su, kao izvor seksualnog uzbuđenja, došle na mesto onih u kadi punoj pene, koje su bile obavezne u filmovima tridesetih godina.

Mi možemo i moramo prekinuti sa prikazivanjem sve te brutalnosti... Danas su crtani filmovi za decu, sport, večernje vesti, TV drame i filmovi prepuni sadizma i krvi koja se proliva bez ikakvog razloga."⁸⁹

1975. - Prema rezultatima jednog istraživanja, između 22 i 23 časa pet miliona dece u Americi još uvek sedi prikovano uz televizor.

U martu mesecu, reporteri *Newsweek-a* su primetili da "zabava na televiziji nikada do sada nije bila tako nasilna. Pre dvadeset godina, 'akciono-avanturistički sadržaji' (omiljeni

eufemizam TV industrije za filmove sa pucnjavom i ubijanjem) činili su manje od 20% programa u udarnim večernjim terminima. Danas se njihov udeo popeo na 60%... Izuzetno uticajna osoba kao što je direktor CBS-a Artur Tejlor, koji je prvi predložio koncept u okviru kojeg je jedan sat rezervisan za porodicu, priznaje da je TV sve više jedan od činilaca antisocijalnog ponašanja.”⁹⁰

Dr Majkl B. Rotenberg (Rothenberg) sa Vašingtonskog medicinskog fakulteta izneo je takvo more podataka i otkrića da je sve to objavljeno u vestima širom zemlje. On je pozvao svoje kolege medicinske radnike da organizovano dignu glas protiv nasilja na televiziji i njegovog uticaja na decu, primetivši da je istraživanje o povezanosti nasilja na televiziji i agresivnosti kod dece, koje traje već 25 godina – istraživanje nastalo od 146 radova objavljenih u naučnim časopisima, sastavljeno od 50 studija koje uključuju 10.000 dece i adolescenata iz svih mogućih sredina – *ubedljivo pokazalo da gledanje nasilja prouzrokuje agresivno ponašanje kod mladih.*

Rotenberg je dalje primetio da je, prema nekim procenama, u SAD danas u opticaju 200.000.000 pištolja i pušaka, u proseku jedan na skoro svakog muškarca, ženu i dete. Svakih 13 sekundi proda se jedan novi pištolj, a korišćeni pištolj svakih 30 sekundi.

Godišnje se na tržište izbacuje 5.000.000 novih pištolja. A šta je posledica svega toga? Svaka četiri minuta neko biva ubijen ili ranjen iz vatrenog oružja. Svaka tri minuta neko biva opljačkao uz pretnju pištoljem.

Rotenberg je takođe otkrio da je kontroverzni izveštaj direktora *Savezne uprave za javno zdravstvo* za 1972. godinu bio tako štur i nepovezan zato što su “predstavnici televizijske industrije ‘bojkotovali’ 7 od 40 naučnika koji su se nalazili na listi, naučnike izuzetne reputacije i zapaženih rezultata u oblasti istraživanja nasilja”, a na njihovo mesto stavljeni su izvršni direktori televizijskih kuća.

Takođe, da bismo dobili preciznu predstavu, rekao je da više nasilja ima u jednom satu dečjeg TV programa nego u jednom satu TV programa za odrasle.⁹¹

1976. - “U periodu između 1960. i 1974. godine, godišnja stopa ubistava u SAD porasla je za više od 100%. U 1975. godini, ubijeno je više od 20.000 Amerikanaca. Sociolozi i psihijatri se slažu da je nasilje na televiziji glavni faktor koji podstiče nasilje na našim ulicama; ovo je potvrđeno u završnom izveštaju *Nacionalne komisije za uzroke i prevenciju nasilja* za 1969. godinu.”⁹²

Krajem avgusta su obelodanjeni godišnji statistički podaci FBI. Oni su pokazali da, u toku jednog sata u 1975. godini, pogine u proseku dvoje ljudi, šest žena pretrpi silovanje, 56 osoba doživi napad, 52 biva opljačkano, ukrade se 112 vozila, izvrši 360 provala, a 720 osoba ili poslovnih projekata pretrpe krađu. Sve u svemu, “čitavo more pomahnitih brojki: 56.000 nasilnih silovanja, 484.710 teških napada, 20.510 ubistava, 3,25 miliona provala. Brojke su zaprepašujuće... Kao i 15.000 prijavljenih slučajeva zlostavljanja dece”⁹³

1977. - U februaru mesecu, članovi kongresa izneli su zapanjujuće cifre vezane za nasilje u školama. Samo u 1975. godini, potrošeno je 600 miliona dolara na saniranje štete nastale

zbog vandalizma (više nego dovoljno da se zaposli 50.000 novih nastavnika!). Još alarmantniji podatak predstavlja 70.000 težih napada na profesore i stotine hiljada napada na učenike. Broj tih napada se povećao za 58% u periodu od 1970. do 1974. godine; broj seksualnih uznemiravanja porastao je za 62%; broj zločina

povezanih sa drogom za 81%; a pljački za 117%!⁹⁴
"Beda ovoga sveta velikim delom je prouzrokovana našom neljubaznošću prema onima koji nas vole."⁹⁷

Već sutradan, jedan drugi reporter je otkrio da "za više od 5 miliona dece kažnjavanje kod kuće podrazumeva da roditelji pucaju u njih, bodu ih, šutiraju, tuku i grizu... 3% roditelja (što je oko 1,2 miliona njih širom zemlje) poteže noževe ili vatreno oružje na svoju decu... Procenjuje se da oko 700 dece godišnje umre od posledica nasilja u porodici... 28% parova obuhvaćenih ovim istraživanjem priznalo je da šamaraju ili udaraju jedno drugo... 1% je pucao na svog partnera, zadavao mu ubode ili ga žestoko tukao"⁹⁵

U septembru 1977. godine, još jedan zločin je postao udarna vest u našoj zemlji: "Četrnaestogodišnji Dolfus Tomson pucao je na svog brata i ubio ga, po uzoru na scenu iz filma *Prljavi Hari* sa Klintonom Istvudom. Džozef Di Leonardi, načelnik odeljenja za ubistva u čikaškoj policiji, rekao je sledeće: "Nema sumnje da gledanje takvih stvari na televiziji podstiče agresivnost kod mladih. Deca u tom uzrastu veoma su podložna utiscima. Oni imitiraju likove koje vide na televiziji. To nasilje inficira dečji um. Ja to vidim svaki dan. Mi pitamo nekog mladića odakle je dobio ideju da izvrši neku vrstu nasilja i on nam kaže: 'To sam video u jednom filmu na televiziji.' Kada sam čuo da će se *Prljavi Hari* ponovo prikazivati na televiziji, pomislio sam 'O, ne!' Zapažen je bio i nastavak tog filma, *Magnum Force* – u njemu ima 39 ubistava za 120 minuta."⁹⁶

Samo nekoliko nedelja kasnije, *Newsweek* je iskoristio suđenje 15-godišnjem Roniju Zamori kako bi još više istakao taj problem:

"Pošto su ga kod kuće ili ignorisali ili tukli, ovaj dečak je provodio šest sati ispred televizora... sa jedinim prijateljima koje je imao – *Kodžakom*, *Baretom* i *Policajkom*. Zamora i jedan njegov vršnjak provalili su u kuću njegovog komšije, gde je Zamora svojim pištoljem ubio 82-godišnju staricu. Zamorin advokat, Elis Rubin, pozvao se na dečakovu umobolnost; redovna doza nasilja na televiziji, tvrdio je advokat, onemogućila je dečaka da razlikuje dobro od lošeg."⁹⁸

1978. - "Moramo da prepoznamo da, s jedne strane, na TV-u postoji nasilje koje se koristi selektivno, nasilje koje je osmišljeno da pokaže svoje tragične posledice, da pokaže bol i neseću koja sledi. Mi ne govorimo o tome. Mi govorimo o serijski proizvedenom, jeftinom, industrijskom nasilju koje se 'ubrizgava' u svaki dom, sviđalo se to njima ili ne."⁹⁹

"Svi mi počinjemo da ličimo na ono sa čime živimo, na ono šta gledamo, čitamo ili čujemo."¹⁰⁰

1979. - "Za razliku od stvarnog života, televizijske emisije u udarnim večernjim terminima prikazuju nemilosrdno ubijanje i besomučno pustošenje, dok samo površno prikazuju ljudske kvalitete žrtava... Deca koja nikada nisu bila na sahrani niti su videla leš, videla su na hiljade ubistava na televiziji. Većina nas više zna o tome kako se ubija čovek nego kako se pomaže onome ko umire ili kako se teši neko ko je u žalosti... Takvo otupljivanje osećanja ostavlja opasne posledice jer nas sprečava da smrt u stvarnom životu shvatimo ozbiljno. Sećamo se Kiti Đenoveze, koja je izbodena na smrt u blizini svoje zgrade dok su njene komšije slušale njene krike s očiglednom ravnodušnošću."¹⁰¹

1980. - Dr Kerol Nadelson je na temu silovanja izjavila sledeće: "U pitanju nije seksualna želja. To je akt agresije. Broj silovanja se povećao za 200% u proteklih 10 godina", rekla je ona. Nadelsonova delimično krivi i "preteranu popustljivost. Ljudima

se govori da ne moraju da kontrolišu svoje nagone; oni nisu naučeni da deluju u okviru određenih granica ljudskog ponašanja.”¹⁰²

Prema mišljenju dr Ronalda Slejbija (Slaby) sa Univerziteta u Vašingtonu, evo lekcija koje možemo da naučimo gledajući nasilje na televiziji:

1. Nasilje nekontrolisano raste.
2. Nasilje deluje.
3. Nasilje često biva nagrađeno.
4. Nasilje se često može opravdati.
5. Nasilje je često zabavno.
6. Nasilje se često vrši samo radi zabave.
7. Nasilje se može vršiti na nove i jedinstvene načine.¹⁰³

1984. - “I dok je bes jedna od najsnažnijih i najopasnijih emocija, niko nikada nije dobio instrukcije kako da se izbori sa njim. Model koji nam nude mediji, naročito televizija i filmovi, podrazumeva da ga se odmah rešimo, obično na onaj eksplozivan način pomoću pištolja, noževa, automobila, pesnica ili verbalnog napada. Deca to gledaju četiri ili pet sati dnevno, i kako možemo očekivati da će, kada se razbesne, reagovati drugačije od toga? Kontrolisanje besa je prava veština i na njoj se mora poraditi.”¹⁰⁴

1985. - “Nasilje na televiziji je užasan zagađivač. TV je najmoćnije sredstvo komunikacije u istoriji. Ona unosi u naše domove stalno neka nova dela nasilja. Postala je opasan uljez... Godine 1982, u toku jednog sata na TV programu u udarnim večernjim terminima prikazivalo se u proseku osam nasilnih scena... Odvratno je to što je, prema mišljenju i odluci ljudi koji rade u državnoj televiziji, prikazivanje scena u kojima ljudi ranjavaju i ubijaju druge ljude savršeno prihvatljiv način da se zabavi američka nacija... Očigledno je da se život koji se prikazuje na televiziji zasniva na najnižim i najbolesnijim slojevima društva. Mirni i vedri aspekti društva retko se prikazuju.”¹⁰⁵

1989. - U našoj rastrojenoj naciji, tek poneki zločin izazove više od sleganja ramenima. Jedan takav izuzetak bio je incident “divljanja” iz 1989. godine u Central parku u Njujorku. Silovanje privlačne i saosećajne mlade svršene studentkinje Univerziteta Jejl od strane čitave bande bilo je tako brutalno i besmisleno da su čak i državni mediji bili užasnuti i zgroženi. Više od 30 mladića (većina njih ispod 16 godina starosti) učestvovalo je u silovanju i napadu: devojkicu koja je džogirala napali su jednom cevi, raskomadali nožem njenu lobanju i bedra, a lice udarali i zdrobili ciglom. “Zašto”, pitali su se svi. Džordž Vil je sve to opisao jednom rečju koju današnji mediji retko koriste – “zlo”.

Meri Mekgrori (McGrory) ovako je to objasnila: “Njihovi roditelji i njihova škola nisu im govorili o Zlatnom pravilu (misli se na 10 zapovesti – prim. ur.). Televizija, sa svojim verbalnim i fizičkim nasiljem, svojim prikazivanjem seksa kao nečega na šta uvek i odmah imate pravo, sa svojim neotesanim voditeljima emisija i glupim gostima sigurno ih nije naučila ničem uzvišenom... To je za plakati.”¹⁰⁶

Otrprilike u isto vreme kada se dogodio ovaj divljački napad, petnaestogodišnjeg Majkla Tomasa ubio je sedamnaestogodišnji Džejms Martin. Motiv za ubistvo: Tomasove patike marke “Najk Er Džordan” od 115 dolara. Razmišljajući o besmislenom žrtvovanju života, Tom Markart (Marquardt), urednik časopisa *Keptal*, zapazio je da je u prethodnih par meseci jedan student u njihovom okrugu ubijen zbog jakne, a jedan sugrađanin zbog svog motora marke “Honda”.

Markart je psihologu Tomu Muhi (Muha) iz Anapolisa postavio pitanje “Zašto”. “Porodica se raspada”, odgovorio je Muha. “Deca potiču iz porodica u kojima su roditelji razvedeni, i često je majka ta koja podiže decu. To je vrlo težak teret za majke, a one uglavnom nisu autoritativne... Nove studije pokazuju da se 62% brakova završi razvodom... *Kako* u porodici sa samo jednim

roditeljem dete može da dobije disciplinu i sistem vrednosti koji je toliko važan za njihov prelazak u svet odraslih?”

Markart je svoju kolumnu završio sledećim savetom: “Od dece koja ubijaju drugu decu zbog patika i jakni podilazi nas jeza. To se neće promeniti sve dok roditelji ne prihvate odgovornost za budućnost svoje dece. Tek kada ljudi počnu da razmišljaju o posledicama samohranog podizanja dece i posledicama zanemarivanja dece, bićemo svedoci povratka društva sa manje nasilja... Ako ste u braku, održite ga. Ako imate decu, poučavajte ih.”¹⁰⁷

Ričard Koen (Cohen) se osvrnuo na divljanje u Central parku u jednoj majskoj kolumni. Sa žaljenjem zaključujući da nas zločin,

Zapazivši da se u zatvorima nalazi dvostruko više Crnaca nego na koledžima, Kortlend Miloj (Courtland Milloy) je dao sledeće objašnjenje: “Protiv Crnaca se vodi psihološki rat koji se u velikoj meri oslanja na masovne medije koji stvaraju obeshrabrujuće mitove i stereotipe... Uloge koje zaokupljaju maštu toliko mnogo mladih Crnaca su bande, dileri droge, zatvorenici, sportisti i komičari - onakvi kakve ih prikazuju štampa i televizija.”¹⁰⁹

da mi je prošle godine obijen stan u Vašingtonu a auto ukraden u Njujorku. U Vašingtonu školski odbor planira da postavi detektore za metal u škole kako bi se oružje moglo detektovati i oduzeti od učenika. U Njujorku se na prozorima automobila nalazi zalepljen znak na kojem piše ‘ovaj auto nema radio’... Vlasnici potroše na automobil i preko 60.000 dolara, a opet ne mogu da u njemu imaju radio... Da bih ušao u svoju kancelariju u Vašingtonu, moram da pokažem propusnicu na ulasku u zgradu... Sada morate imati i propusnicu za lift – karticu koju ubacite u otvor kako biste

osim što pokazuje da niko više nigde nije siguran, navodi da uporedimo današnje vreme sa prošlim. Koen je pozvao da zamislimo kako bi izgledalo kad bi vaskrsao nečiji deda i kada bi mu se pokazalo kako svet danas izgleda: “Pročitajte mu novine i pokažite mu televiziju, a onda ga odvedite u šetnju... U toku šetnje bih mu rekao

obavestili lift da ste prijateljski nastrojeni... Prevencija kriminala mora da je industrija broj jedan u Americi. Koliko koštaju obezbeđenje, detektori metala, dodatne policijske snage, zatvori? Koliko košta paranoični lift koji neće da vas odvede gore?... Koliko ukupno koštaju rešetke na prozorima, sigurnosna vrata, brave i sistemi?... A koja je psihološka cena koju plaćamo? Ako je poznato da briga može skratiti naš život, kolika je onda cena te konstantne zabrinutosti zbog kriminala?”

Vraćajući se u mislima na cveće koje je video na mestu gde je pronađena izmrcvarena devojka koja je džogirala u Central parku, Koen sa tugom postavlja pitanje: “Za čim tugujemo – za mladom ženom koja je brutalno ubijena na tom mestu ili za prošlim vremenima? Jedan cvet za nju, a za nas ceo buket.”¹⁰⁸

1990. - Prema *Vašington Postu*, ukidanje administrativnih ograničenja u televizijskoj industriji pre 10 godina nije bio dobar potez: “Od ukidanja administrativnih ograničenja 1980. godine, u dečjim emisijama, u kojima je bilo oko 18,6 nasilnih dela u toku jednog sata, sada ima oko 26,4 nasilnih dela u istom vremenskom periodu.”¹¹⁰

Koliko nisko bi filmska industrija pristala da padne samo da bi zaradila novac? “U filmu *Robokap 2* deca su prikazana kao napadači i rušitelji – što pokazuje do kojih ekstrema je otišlo nasilje na malim ekranima... Sve je više sadizma na televiziji. A kada neko ko pravi filmove koristi decu – koja se inače smatraju simbolom nevinosti – možemo da vidimo do kojih granica je otišlo TV nasilje.”¹¹¹

Ričard Koen je uporedio stanje iz 1964. godine, kada je Kiti Đenoveze bila na smrt izbodena u Njujorku, sa situacijom u 1990, 26 godina kasnije: “Te godine kada je Kiti Đenoveze bila ubijena, stopa ubistava u Njujorku iznosila je 6,1 na 100.000. Godine 1989. iznosila je 22,7. Situacija u Vašingtonu je još alarmantnija: sa 8,4 1964. godine, broj se popeo na 59,5 u 1988. i u stalnom je porastu. Godine 1964., ubistva su se događala uglavnom u okviru porodice

– muževi, žene, ljubavnici – a samo deo njih (19% 1960. godine) uključivalo je i oružje. Sada nepoznati ljudi ubijaju nepoznate ljude i, u najvećem broju slučajeva (66% 1992 god. u Njujorku), koristi se oružje. *Zločini iz strasti postali su zločini iz bezosećajnosti.*

“Međutim, pored količine oružja, izražena je želja za njihovim korišćenjem, želja za ubijanjem. Noževi ili pištolji, nije bitno šta je. Oduzeti nekom život nije ništa. Policajci su zaprepašćeni hladnokrvnošću i okrutnošću dece. Svake godine Vašington posrće od jednog izveštaja o ubistvu do drugog, a mnoga od njih su počinila deca... Stanovnici gradova su sada poput ljudi u Evropi okupiranoj od strane nacista. Strah je tako velik da se ustežemo od izricanja moralnih osuda... Ideje o odgovornosti, o tome da drugima nešto dugujemo – više se ne primenjuju. Stanovnici velikih gradova sada primenjuju jedno drugo pravilo: ‘Gledaj svoja posla’... Najveća vojna i ekonomska sila na planeti ne može jednoj devojci da pruži sigurnost u podzemnoj železnici.”¹¹²

1991. - Nasilje koje hara Amerikom može se sagledati kroz situaciju u Vašingtonu: “703 ubistva (porast u odnosu na 400 koliko ih je bilo samo pre dve godine).” Rozberi je pozvao svoje čitaoce da preuzmu na sebe odgovornost da uče mlade da nasilje nije dobro, jer im mediji sigurno neće reći tako nešto, budući da oni “redovno veličaju nasilje”.¹¹³

Džordž Vil (Will) usmerio je pažnju javnosti da društvo gubi kontrolu. Samo u Njujorku se dogodi 2.200 ubistava godišnje, dok ih je 1945. godine bilo 292! Sto hiljada slučajeva oružanih pljački (otprilike jedna na svakih pet minuta) u poređenju sa 1.417 slučajeva 1945. godine. Danas imamo 390 krađa automobila na dan! Kada je upitan za razloge, Vil je primetio sledeće: “Već duže od jedne generacije, osnovni vid zabave u Americi – gledanje televizije – uključuje, za jednog prosečnog gledaoca, 150 nasilnih dela i 15 ubistava nedeljno. Da li je zaista začuđujuće što je život postao tako jeftin?”¹¹⁴

1992. – Sve strašnije zločine ljudi vrlo često počine iz najbeznačajnijih razloga. “Sve češće vidimo kriminalce koji su spremni da ubiju bez povoda... Statistički podaci FBI pokazuju da se broj zločina koji uključuju nasilje povećao za 18% tokom proteklih pet godina. Veliki broj tih zločina povezan je sa drogom, a zvaničnici navode i druge faktore – nasilje na televiziji i u filmovima i rušenje društvenih ograničenja.”¹¹⁵

Novinar Don Oldenberg je naglasio da kriminal, umesto da opada – konstantno raste: “Broj mladih koji bivaju uhapšeni zbog ubistva, silovanja, pljački i teških fizičkih napada povećao se za 16% u periodu od 1989. do 1990. godine, za samo godinu dana!”

Oldenberg potom prelazi na jednu ozbiljnu, tada tek objavljenu, studiju – *Big World, Small Screen* – koju je sprovela organizacija *American Psychological Association*, a koja je trajala pet godina. Rezultati su samo potvrdili ranije iznete pretpostavke: dete koje bude gledalo televiziju od dva do četiri sata dnevno videće 8.000 ubistava i 100.000 drugih nasilnih dela pre nego što završi osnovnu školu.

Oldenberg je takođe detaljno govorio i o otkrićima do kojih je došao dr Lenard Eron sa Univerziteta u Ilinoisu. Studija dr Erona se smatra izuzetno značajnom zato što obuhvata period od tri decenije i prati život istih ljudi u tom periodu. U njoj po prvi put imamo uverljiv dokaz o trajnom uticaju TV slika: *Što su više sati ispitanici gledali televiziju u svojoj osmoj godini... to su ozbiljniji bili zločini za koje su bili optuženi kada im je bilo 30 godina, bili su agresivniji pod uticajem alkohola i strožije su kažnjavali svoju decu.*

Najrizičnije doba kada je u pitanju nasilje na televiziji je tokom prvih 10 godina života. “Pre desete godine”, kaže Eron, “deci je

“Hollywood treba da se stidi zbog beskrajnog niza filmova punih nasilja i ubijanja, bogohuljenja, razgolićenosti, seksa. Na primer, filmski hit *Niske strasti* prikazuje ubistva za vreme orgazma, postavljajući novi kriterijum za perverziju...”¹¹⁶

veoma teško da razlikuju stvaran život od izmišljenih događaja i situacija na TV-u.”¹¹⁷

Prema davno postavljenoj teoriji dr Sentervola, 10 do 15 godina nakon što neko društvo prihvati televiziju, treba očekivati drastično povećanje broja ubistava i drugih teških zločina. To je sasvim dovoljno vremena, zapaža on, da prva generacija koja je odrasla uz televiziju zakorači u svet odraslih i dođe u godine kada je mlada osoba najsklonija kriminalu. On je to prvo zapazio u slučaju SAD i Kanade, ali je mislio da bi ispunjenje njegove pretpostavke mogla da bude čista slučajnost i ništa više. Međutim, televizija se u Južnoj Africi – zbog odlične kontrole njihove vlade – nije raširila sve do 1974. godine. Tako je on godinama posmatrao kako se stvari razvijaju u Južnoj Africi. Otprilike 10 do 15 godina kasnije, stopa ubistava u Južnoj Africi skočila je za 56 odsto! (računajući samo one zločine koje su belci počinili protiv belaca)... Zahvaljujući Sentervolovoj studiji, više ne može biti ni trunke sumnje: *televizija je sprava za podsticanje najtežih zločina!*

Sentervol je razbio još jedan mit: da bebe ne reaguju na ono što vide na televiziji. On je iskoristio fotografije jedne 14-mesečne bebe snimljene u probnoj situaciji kako bi dokazao ispravnost svog stava:

“Na fotografiji A odrasla osoba kida igračku. Beba se naginje i pažljivo prati šta odrasla osoba radi.

Na fotografiji B bebi daju tu istu igračku.

Na fotografiji C beba kida igračku, podražavajući ono što je odrasla osoba radila.

Od beba kojima je pušten snimak sa uputstvima za sklapanje igračke, 65% njih moglo je kasnije da sastavi igračku, u poređenju sa 20% beba kojima nije puštan taj snimak.”

Jasno je da, sa ovakvim stepenom oponašanja i svesnosti, nije bezbedno ostaviti čak ni bebe u blizini uključenog televizora.

Sentervol je prilično ironično primetio da je nerealno očekivati da će televizija, kao ni duvanska industrija na primer,

poslovati altruistički i u najboljem interesu potrošača. “Televizijska industrija ne prodaje TV program gledaocima, već prodaje gledaoce reklamnim agencijama. Pitanje ‘kvaliteta’ i ‘društvene odgovornosti’ potpuno je periferno u odnosu na problem povećanja broja gledalaca u okviru konkurentnog tržišta – a nijedna formula nije toliko proverena i pouzdana za stvaranje brojnog gledališta, kao nasilje... Iz tog razloga su predstavnici TV industrije bezbroj puta izlazili u javnost uveravajući narod u svoje dobre namere, ali ništa se pozitivno nije dogodilo. Za ovih 20 i više godina od kako se prati količina nasilja na televiziji, cifre se nisu smanjivale.”

Sentervol je na kraju svog izlaganja uputio nekoliko saveta američkim lekarima: “Izloženost dece televiziji i nasilju na televiziji trebalo bi da uđe u program državne zdravstvene službe, baš kao i pitanje sigurnosnih sedišta, kaciga za vožnju biciklom, jačanja imuniteta i zdrave ishrane. Kratkoročne kampanje nisu od velike pomoći. To pitanje treba da postane naša uobičajena i stalna preokupacija.”

Kada su u pitanju roditelji koji imaju malu decu, Sentervol ih je posavetovao da odmah kupe katanac za TV, a ključ drže na nekom skrovitom mestu.¹¹⁸

U avgustu 1992. godine desilo se nešto veoma značajno: ni manje ni više nego *TV Guide*, časopis koji je inače stalno u odbrani celokupne televizijske industrije, zapanjio je izučavaoce medija pitanjem sa svoje naslovne strane: “Da li nasilje na televiziji zlostavlja našu decu?” – jednim od smelijih i otvorenijih članaka te vrste devedesetih godina. U njemu su citirana neka od velikih imena u Americi. Nil Hiki (Neil Hickey) je zapazio da “više nasilja nego ikada ranije u istoriji ovog medija ulazi u američke domove preko malih ekrana. Ono dolazi iz sve više izvora – putem videa i kablovske televizije, kao i preko državne televizije i TV stanica. Prema mišljenju naučnika nasilje na televiziji je zaista odgovorno za jedan deo nasilja koje se događa u stvarnom životu našeg društva. Ono što je novo

jeste to da psiholozi, stručnjaci za razvoj i vaspitanje dece kao i medicinski krugovi tek sada počinju da nasilje na televiziji tretiraju kao ozbiljan problem i pretnju zdravlju nacije - kao pušenje i vožnju pod dejstvom alkohola – o kojima javnost treba da bude informisana radi sopstvenog dobra i sigurnosti.”

Drugog aprila, tokom 18 sati, istraživači su na deset kanala evidentirali sledeće: “1.846 pojedinačnih nasilnih dela, 175 scena u kojima je nasilje odnelo jedan ili više života, 389 scena koje su prikazivale teške fizičke napade, 352 scene u kojima je bilo pucanja iz vatrenog oružja, 673 scene u kojima neko nekog udara, šamara, gura ili na neki drugi način fizički zlostavlja, 226 scena u kojima se nekom preti oružjem.

Novije forme TV emisija kao što su muzički video spotovi i realiti-šou... u velikoj meri povećavaju količinu nasilja na našim malim ekranima, a reklame za filmove i serije pune nasilja postale su glavni izvor nasilja na televiziji.

TV dnevници, u svojoj želji da budu konkurentni, prikazuju ogromne količine ubistava, uličnih pljački i teških fizičkih napada, da bi dobili na rejtingu.

Akcioni filmovi sadrže u proseku više od 100 scena nasilja za sat vremena. Više od jedne trećine ukupnog nasilja uključuje neku vrstu napada opasnog po život. Crtani filmovi sadrže ubedljivo najviše nasilja.

Ono što istraživanje nije obuhvatilo jesu video trake, koje uglavnom sadrže filmove sa puno nasilja.”

Nakon Nila Hikija, svoj komentar u ovoj studiji dali su i neki drugi eksperti:

“SAD su najnasiljnija ‘civilizovana’ država na svetu.” (senator Džon Glen)

“Baš kao što naša nacija ima mnogo nasilniji kriminal nego bilo koja druga industrijski razvijena nacija, isto tako je i naša pop kultura nasiljnija od pop kultura drugih naroda... U svetu medija, brutalnost se prikazuje kao nešto uobičajeno i zabavno.”¹¹⁹

“Naša deca rastu u domovima u kojima je televizor uključen sedam sati dnevno. Ona počinju da gledaju televiziju još kao jako mala. Većinu priča koje čuju ne govore roditelji, škola, crkva ili komšije, već šaka korporacija koje žele nešto da nam prodaju. To ima veoma veliki uticaj...”¹²⁰

“Više od svega ostalog, televizija je učitelj. Mi to znamo, zato što reklamne kompanije plaćaju nekoliko milijardi dolara godišnje da bi postigle svoje ciljeve i da bi prodale svoje proizvode. Televizija je uspešan učitelj, koji uči decu pogrešnim stvarima... Na brzinu sam izbrojao kvalitetne filmove na kablovskoj televiziji u *TV Guide* prošle nedelje. Više od polovine njih imali su oznaku ‘nasilje’.”¹²¹

“Mi sada imamo kućni video i kablovsku televiziju sa 200 kanala. Kada imate toliko veliki izbor, posledice su užasne. Ukoliko im dozvolite, deca će u video klubu uzimati najgore i najnasilnije filmove koji su se ikada pojavili na tržištu.”¹²²

“Od 1970. do 1990. godine, za samo 20 godina, *udvostručila* su se ukupna sredstva koja Amerika izdvaja za ličnu sigurnost: sa 1,3% na 2,6%. Danas, kada imamo napade na automobile dok stoje na crvenom, ljudi radije voze kroz crveno svetlo nego da rizikuju da ih neko napadne dok automobil stoji. Ranije su samo stanovnici velikih gradova živeli u stalnom strahu. Sada strah truje život i u predgrađima.

Zaključak će možda izgledati poput nekog zastrašujućeg proročanstva: strah od nasilja može vrlo lako postati sredstvo kojim će se prekinuti demokratski način života i koje će društvo gurnuti u stanje totalitarizma.”¹²³